

DIAK

Samira Vattulainen

Tea Villilä

Sosionomi (AMK)

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyö, 2024

Lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden kokema asunnottomuus

**Asunnottomuuteen johtaneet syyt ja niiden taustalla
olevat palvelutarpeet**

TIIVISTELMÄ

Samira Vattulainen & Tea Villilä

Lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden kokema asunnottomuus –
Asunnottomuuteen johtaneet syyt ja niiden taustalla olevat palvelutarpeet

42 sivua ja 2 liitettä

Syksy 2024

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Tämän tutkimuspainotteisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esiin lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden omakohtaisia kokemuksia asunnottomuudesta. Tavoitteena oli tuottaa tietoa jälkihuollon asiakkaiden kokemuksista heidän asunnottomuuteensa johtaneista syistä ja niiden taustalla olleista palvelutarpeista. Lisäksi tavoitteena oli tuottaa tietoa jälkihuollon työntekijöille, jotta nuorten asunnottomuuteen johtaneita syitä voitaisiin tunnistaa ja kehittää ennaltaehkäiseviä palveluita ja tukimuotoja lastensuojelun jälkihuollon asiakkaille.

Opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin sähköistä kyselylomaketta, joka luotiin Webropol-ohjelmalla. Kyselylomake sisälsi yhdeksän kysymystä. Kyselyyn vastasi seitsemän henkilöä. Laadullinen aineisto analysoitiin teemoittelun avulla, ja määrällisen aineiston analysoinnissa hyödynnettiin Webropol-ohjelmaa, jolla saatiin vastausten frekvenssit. Tutkimus oli luonteeltaan kvalitatiivinen.

Tutkimustulokset osoittavat, että jälkihuollon asiakkaiden kokemukset asunnottomuudesta sekä asunnottomuuteen liittyvistä palveluista tuovat ilmi useita keskeisiä haasteita. Nuorten asunnottomuuden taustalla olevat syyt ovat moninaisia ja päällekkäisiä. Julkisen sektorin tarjoama tuki koettiin usein riittämättömäksi, ja erityisesti lastensuojelun jälkihuollon tuki nähtiin vähäisenä. Tiedonpuute palveluista sekä yhteydenpidolliset haasteet vaikuttivat myös negatiivisesti tuen saantiin. Kolmannen sektorin tarjoama tuki osoittautui merkittäväksi asunnottomuuden aikana. Tulosten mukaan sosiaalialan ammattilaisten tulisi kehittää vuorovaikutus- ja kohtaamistaitojaan sekä parantaa palveluohjausta, jotta tuet ja palvelut olisivat helpommin saavutettavissa.

Asiasanat: asunnottomuus, ennaltaehkäisy, itsenäistyminen, jälkihuolto, kyselytutkimus, lastensuojelu

ABSTRACT

Samira Vattulainen & Tea Villilä

Homelessness experienced by clients of child welfare aftercare – Reasons leading to homelessness and the underlying service needs

42 pages and 2 appendices

Autumn 2024

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor of Social Services

The purpose of this research-oriented thesis was to highlight the first-hand experiences of homelessness among aftercare clients in child welfare. The aim of this thesis was to produce information on the experiences of aftercare clients about the reasons leading to their homelessness and the underlying service needs. Additionally, the aim was to produce information for aftercare workers to help identify the reasons leading to youth homelessness and thus develop preventive services and forms of support for clients of child welfare aftercare.

The thesis utilized both qualitative and quantitative research methods. An electronic questionnaire was used for the data collection method, which was created using the Webropol platform. The questionnaire contained nine questions. Seven people responded to the questionnaire. The qualitative data was analysed using thematic analysis, while the quantitative data was analysed using the Webropol platform to obtain the frequencies of responses. The research was qualitative in nature.

The research results indicate that aftercare clients' experiences of homelessness and services related to homelessness present several key challenges. The underlying reasons of youth homelessness are diverse and overlapping. Support provided by the public sector was often perceived as insufficient, and support from child welfare aftercare was seen to be limited. A lack of information about services and challenges in communication also had a negative impact on access of support. The support provided by the third sector proved to be significant during periods of homelessness. According to the research findings, social professionals should develop their interaction and encounter skills and improve service guidance to make support and services more accessible.

Keywords: homelessness, prevention, becoming independent, aftercare, questionnaire study, child welfare

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LASTENSUOJELUN JÄLKIHUOLTO SUOMESSA	6
2.1 Lastensuojelun jälkihuollon taustoitus	6
2.2 Lastensuojelun jälkihuollon merkitys nuoren itsenäistymisessä	7
3 ASUNNOTTOMUUS SUOMESSA TILASTOJEN VALOSSA	10
3.1 Asunnottomuuden käsitteitä	10
3.2 Suomen asunnottomuus tilastoina	11
4 NUORTEN ITSENÄISTYMISEN HAASTEET	15
4.1 Nuorten valmiudet itsenäiseen asumiseen	15
4.2 Nuorten asunnottomuuden erityispiirteet ja riskitekijät	17
5 LASTENSUOJELUN JÄLKIHUOLLON HAASTEET	18
6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	21
7 OPINNÄYTETYÖN TYÖELÄMÄKUMPPANI	22
8 AINEISTON KERUU, AINEISTO JA SEN ANALYYSI	23
8.1 Kohderyhmä ja aineiston keruun toteutus	23
8.2 Aineiston analyysi	26
9 TUTKIMUKSEN TULOKSET	28
9.1 Koettu asunnottomuus ja syyt sen taustalla	28
9.2 Asunnottomuuden aikaiset palvelut ja palveluiden arviointi	30
9.3 Tuentarpeet asumisen turvaamiseksi	32
9.4 Kokemukset lastensuojelun jälkihuollon tuesta ja palveluista	34
9.5 Asiakaskokemukset ja ammattilaisten toiminnan kehittäminen	35
10 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	37
10.1 Eettisyyden näkökulma	37
10.2 Luotettavuuden näkökulma	39
11 JOHTOPÄÄTÖKSET	40

12 POHDINTA	42
LÄHTEET.....	45
LIITE 1. Kyselylomakkeen saatekirje	53
LIITE 2. Kyselylomake	54

1 JOHDANTO

Nuoruuden keskeisiin kehityshaasteisiin kuuluvat itsenäistyminen, oman elämäntavan löytäminen ja itsenäisen arjen rakentaminen. Lastensuojelussa koetut asiat voivat tuoda erityisiä haasteita nuoren kehitykselle ja aikuistumiselle. Sijaishuollosta omilleen muuttavat nuoret tarvitsevat usein merkittävää tukea, sillä heidän elämänsä on saattanut olla pirstaleista. On tärkeää varmistaa, että nuorelle tarjotaan riittävä tuki etenkin muutostilanteissa, kuten itsenäistymisen yhteydessä. Hyvin suunniteltu jälkihuolto on olennainen osa lastensuojelun ja sijaishuollon prosessia. Nuoria on tuettava laaja-alaisesti asumiseen, koulutukseen, työelämään siirtymiseen ja siellä pysymiseen sekä sosiaalisen ja psyykkisen hyvinvoinnin, terveydenhuollon ja toimeentulon turvaamiseen liittyvissä asioissa. (Jälkihuolto, 2024.)

Asunnottomien määrä Suomessa on vähentynyt tasaisesti vuosi vuodelta. Vuonna 2023 Suomessa asunnottomia henkilöitä oli 3429, joista 15 prosenttia eli 530 henkilöä oli nuoria, alle 25-vuotiaita. Tilastot ovat kuitenkin suuntaa antavia, sillä ne kuvaavat tilannetta vain yhtenä päivänä vuodessa, poikkileikkausajankohtana 15. marraskuuta. (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, 2024a.) Piiloasunnottomuus on asunnottomuuden muoto, joka usein jää tilastoinnin ulkopuolelle. Piiloasunnoton henkilö on virallisesti kirjoilla tietyssä osoitteessa, mutta ei kykene asumaan siellä. Piiloasunnottomuus on yleistä nuorten keskuudessa. (Vailla vakinaista asuntoa ry, i.a.) Nuorten asunnottomuus ilmiönä on verrattain uusi, sillä sen nousu on huomioitu tilastoissa vuoden 2018 jälkeen (Jokinen, i.a.).

Opinnäytetyön työelämäkumppani Barnavårdsföreningen keskittyy lastensuojelun ennaltaehkäisevään työhön. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esiin lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden kokemuksia asunnottomuudesta Webropol-kyselyn avulla. Kyselyn vastauksilla pyrittiin tuottamaan tietoa asunnottomuuteen johtaneista syistä ja nuorten palvelutarpeista. Näiden tietojen avulla pyrittiin edistämään nuorten hyväksi tehtävää ennaltaehkäisevää työtä ja parantamaan heidän saamaansa tukea.

2 LASTENSUOJELUN JÄLKIHOOLTO SUOMESSA

2.1 Lastensuojelun jälkihuollon taustoitus

Lapsen oikeuksista on säädetty Suomen perustuslaissa. Lisäksi Suomi on sitoutunut noudattamaan Euroopan ihmisoikeussopimusta ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimusta, jotka velvoittavat kaikessa viranomaisten toiminnassa lasten edun asettamista etusijalle. Lastensuojelusta on säädetty Suomessa lastensuojelulaissa. (L 731/1999 6.§; Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a.) Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata jokaisen lapsen oikeus kasvaa turvallisessa ympäristössä, kehittyä tasapainoisesti ja monipuolisesti sekä tarvittaessa saada erityistä suojelua (L 417/2007 1. §).

Lapsen vanhemmat ja muut huoltajat ovat lastensuojelulain mukaan ensisijaisesti vastuussa lapsen hyvinvoinnista, ja heidän tulee taata lapselleen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Viranomaisten, jotka työskentelevät lasten ja perheiden kanssa, tulee tukea vanhempia ja huoltajia tarjoamalla tukea varhaisessa vaiheessa sekä tarvittaessa ohjata lapsi tai perhe lastensuojelun piiriin. Lastensuojelu puolestaan tukee vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoitoon ja kasvatukseen osallistuvia henkilöitä järjestämällä tarpeellisia palveluita ja tukitoimia. Lapsi voidaan lastensuojelulaissa määritellyin edellytyksin sijoittaa kodin ulkopuolelle tai ryhtyä muihin toimenpiteisiin lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi. (L 417/2007 2. §; Hyvärinen, 2018; Ristikari ym., 2018, s. 72.)

Vuonna 2023 lastensuojelun jälkihuollon piirissä oli 1 170 lasta ja 12 090 nuorta. Jälkihuollon asiakkaista 91 prosenttia, oli 18 vuotta täyttäneitä. (Forsell & Kuoppala, 2024, s. 17, s. 19.) Lastensuojelun jälkihuolto tarkoittaa lapselle tai nuorelle tarjottavaa kokonaisvaltaista, hänen iästään riippumatonta tukea sijaishuollon tai vähintään kuusi kuukautta kestäneen avohuollon sijoituksen päättymisen jälkeen. Tilanteessa, jossa lapsi tai nuori ei ole aiemmin ollut kodin ulkopuolisessa sijoituksessa tai jonka sijoitus ei ole kestänyt kuutta kuukautta, voidaan jälkihuollon tukea järjestää harkinnanvaraisesti ilman virallista jälkihuoltovelvoitetta. Jälkihuollon tuki suunnitellaan aina ottaen huomioon lapsen tai nuoren ikä- ja

kehitystaso, perhetilanne sekä yksilölliset tarpeet ja odotukset. (Jälkihuolto, 2024; Pukkio & Hoikkala, 2016, s. 6–7, s. 14–15.)

Jälkihuollon järjestämisvelvollisuus on hyvinvointialueilla ja se on voimassa viisi vuotta lapsen tai nuoren kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen ja enintään siihen asti, kun nuori täyttää 23 vuotta (L 1283/2023 75. §). Jälkihuolto on nuorelle vapaaehtoista, ja hänellä on mahdollisuus kieltäytyä siitä. Hän voi kuitenkin pyytää jälkihuoltoa milloin tahansa ennen 23. ikävuottaan, vaikka olisi alun perin kieltäytynyt siitä. (Jälkihuolto, 2024.)

2.2 Lastensuojelun jälkihuollon merkitys nuoren itsenäistymisessä

Lastensuojelun jälkihuollon tarkoituksena on auttaa lasta tai nuorta sopeutumaan takaisin kotiin sijaishuollon päättymisen jälkeen tai itsenäistymään tarjoamalla hänelle tarvittavia taitoja ja valmiuksia itsenäiseen elämään ja arkeen (Jälkihuolto, 2024; Sosiaali- ja terveysministeriö, 2019, s. 9). Jälkihuollon toteutus ja sisältö pohjautuvat jälkihuollon asiakassuunnitelmaan. Asiakassuunnitelman laatii nuoren asioista vastaava sosiaalityöntekijä yhdessä nuoren, hänen sijoituspaikkansa, vanhempien tai muun hänelle tärkeän verkoston kanssa. Suunnitelmaan kirjataan jälkihuollon tarkoitus, tavoitteet sekä tuen ja palveluiden tarve ja muut tukitoimet. (Jälkihuollon asiakassuunnitelma, 2023; Hirschovits-Gerz ym., 2023, s. 156.)

Jälkihuollossa olevista nuorista suurin osa on täysi-ikäisiä (Heinonen, 2016, s. 4). Tavoitteena jälkihuollolla on tukea ja edistää aikuistumista ja itsenäistymistä suunnitelmallisesti, johdonmukaisesti ja pitkäjänteisesti. Jälkihuollon aikuistumisen tuki on suunniteltu niin, että nuori voi sitoutua siihen asiakassuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Aikuistumisen tuki voi olla aluksi erittäin intensiivistä, ja sitä vähennetään sitä mukaa kuin nuoren tuen tarve vähenee. Yhteyttä nuoreen pidetään kuitenkin tuen tarpeesta riippumatta koko jälkihuollon ajan. Tuen tavoitteena on rakentaa aikuistuvalla nuorella kokonaisvaltainen tukimuoto, joka edistää ja vahvistaa hänen toimintakykyään ja itsenäistä

päätöksentekoaan samalla vähentäen huono-osaisuuden siirtymistä sukupolvelta toiselle. (Jälkihuolto, 2024.)

Lastensuojelulain (L 417/2007 76. a §) mukaan, jos jälkihuollossa olevan nuoren kuntoutuminen on uhattuna toimeentulon, asumisolosuhteiden tai asunnottomuuden vuoksi, hyvinvointialueen on annettava nuorelle heti taloudellista tukea. Lisäksi hyvinvointialueen on tehtävä yhteistyötä kunnan kanssa asumisongelmien ratkaisemiseksi tai asunnon järjestämiseksi. Pohdittaessa nuoren asumisvaihtoehtoja vaihtoehtoina voivat olla esimerkiksi asumisen jatkuminen vanhassa sijoituspaikassa tai muutto tukiasuntoon. Nuorelle voidaan tarjota mahdollisuutta harjoitella itsenäistä elämää esimerkiksi asumisharjoittelun avulla. (Aluehallintovirasto, 2020.) Itsenäisen asumisen tukeminen voi sisältää erilaisia tukimuotoja, kuten tilapäisen vuokra-asunnon järjestämisen, avun asunnon etsimisessä, tutun asumisen järjestämisen, vuokravakuuden maksamisen sekä asumisohjaajan tai tukihenkilön palvelut. Asumiseen liittyvää tukea voivat tarvita myös täysi-ikäiset nuoret, joilla on ollut lastensuojelun asiakkuus ja joiden perheessä on käytetty avohuollon tukitoimia. (Jälkihuolto, 2024.)

Jälkihuoltoon kuuluu lastensuojelulain mukaan itsenäisen ja ihmisarvoisen elämän edellytysten, kuten asumisen ja toimeentulon, turvaamisen lisäksi itsenäistymisvarat, jotka on maksettava jälkihuoltoon oikeutetulle nuorelle riippumatta hänen jälkihuollon tuen tarpeestaan (Araneva, i.a., s. 6–7). Kun nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle huostaanotettuna avohuollon tai jälkihuollon tukitoimena, hänen itsenäistymistään varten on lastensuojelulain mukaan varattava kalenterikuukausittain niin sanottu itsenäistymisvara. Varat eivät ole osa jälkihuollon tukitoimenpiteitä, vaan ne kuuluvat nuorelle itselleen. Nuoren kanssa työskentelevän sosiaalityöntekijän tulee huolehtia siitä, että itsenäistymisvarat käytetään ainoastaan nuoren itsenäistymistä tukevaan toimintaan tai hankintoihin. (Araneva, i.a., s.18–19.)

Itsenäistymisvaroilla tarkoitetaan erillisiä varoja, jotka on varattu sijaishuollossa olleen lapsen itsenäistymiseen jälkihuollon päättymisen jälkeen ja tulee pääsääntöisesti antaa nuorelle jälkihuollon päättyessä. Jos on erityinen syy tukea tai turvata nuoren itsenäistymistä, varat voidaan antaa myöhemmin, mutta viimeistään

silloin, kun hän täyttää 23 vuotta. Itsenäistymisvara on vähintään 40 prosenttia hänen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujensa tuloista, korvauksista tai saamisista. (L 417/2007 77. §.)

Varojen maksamista voidaan lykätä, mikäli on esimerkiksi selvää, että nuori käyttäisi varojaan muuhun kuin itsenäistymiseen, nuoren rahan käyttö on hallitsematonta tai nuori tarvitsee apua ja ohjausta rahan käyttöön. Sosiaalityöntekijän tulee laatia nuoren kanssa yhdessä varojen käytöstä erillinen suunnitelma, joka auttaa seuraamaan varojen käyttöä ja varmistamaan niiden riittävyyden. Tilanteessa, jossa nuoren itsenäistymisvarat ovat riittämättömät eli nuorella ei ole omia varoja, on sosiaalihuollon autettava häntä esimerkiksi asumisen, koulutuksen ja muiden itsenäistymiseen liittyvien kulujen kanssa. Nuoren sosiaalityöntekijä arvioi nuoren yksilölliset tarpeet ja päättää, kuinka paljon tukea hänelle annetaan. (Itsenäistymisvarat, 2024.)

Lastensuojelun jälkihuollon asiakkailta on erilaiset lähtökohdat aikuisuuteen tähdätessä verrattuna heidän ikätovereihinsa (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2019, s. 11–12). Jälkihuollon toimiessa hyvin voidaan sillä ehkäistä ylisukupolvista huono-osaisuutta sekä myöhemmin aikuispalveluiden tarvetta. Rakenteellisena ongelmana on ollut kuntien kykenemättömyys tarjota asuntoa jälkihuollon asiakkaille ja samaan aikaan on epäonnistuttu tarjoamaan tuettua asumista. Tämä on johtanut tilanteeseen, jossa jälkihuollon asiakkaat eivät ole saaneet tarvitsemaansa tukea asumiseen ja ovat jopa kokeneet tämän takia asunnottomuutta. (Lastensuojelun keskusliitto, 2022.)

Lastensuojelun keskusliitto tuottaa politiikkasuosituksia lastensuojelun jälkihuollon osalta. Vuoden 2022 alkupuolella liitto antoi suosituksia, joiden kärjessä oli itsenäistyvän nuoren asumisen turvaaminen. Muita suosituksia olivat työntekijäresurssien parantaminen, kokonaisvaltaisen tuen kehittäminen ylisektorisen yhteistyön kautta, yhdenvertaisuuden varmistaminen palveluiden ja etuuksien osalta sekä työn sisällön ja työskentelytapojen kehittäminen tutkimusperustaisesti yhdessä asiakkaiden kanssa. (Lastensuojelun keskusliitto, 2022.)

3 ASUNNOTTOMUUS SUOMESSA TILASTOJEN VALOSSA

3.1 Asunnottomuuden käsitteitä

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (2024a, s. 4) käyttämä määritelmä asunnottomuudesta myötäilee EU:ssa yleisesti käytettyä ETHOS Light luokittelua (European Typology on Homelessness and Housing Exclusion). Määritelmän mukaan asunnottomiksi luetaan Suomessa ne ihmiset, joilla ei ole omaa vuokra- tai omistusasuntoa ja jotka tämän takia asuvat ulkona, porrashuoneissa, ensisuo- jissa, asuntoloissa, majoitusliikkeissä, asumispalveluyksiköissä, kuntouttavissa yksiköissä, sairaaloissa, muissa laitoksissa tai tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona.

Asunnottomuuden muotoja on monia ja asunnottomat asuvat eri paikoissa. Asun- nottomuutta on tilastoitu vuodesta 1987 lähtien ja tilastoinnissa on jaoteltu asun- nottomuus eri kategorioihin, kuten yksin asuviin, pitkäaikaisasunnottomiin, nuo- riin alle 25-vuotiaisiin, naisiin, maahanmuuttajataustaisiin sekä perheisiin ja pa- riskuntiin. Yksi asunnottomuuden muoto, joka ei usein näy tilastoissa, on pii- loasunnottomuus. Henkilö, joka on piiloasunnoton, on kirjoilla asunnossa, jossa ei kuitenkaan voi asua esimerkiksi väkivallan uhan takia. Tai henkilö on kirjoilla sukulaisen tai tuttavien luona, mutta yöpyykin sohvalla ja on tilapäisesti toisten nurkissa. Piiloasunnottomuus on yleisintä naisten, maahan muuttaneiden ja nuor- ten keskuudessa, pahimmillaan se voi altistaa hyväksikäytölle. (Vailla vakinaista asuntoa ry, i.a.)

Pitkäaikaisasunnottomaksi lasketaan henkilö, joka on ollut vähintään vuoden tai viimeisten kolmen vuoden aikana toistuvasti asunnoton. Pitkäaikaisasunnotto- muudessa korostuu ensisijaisesti kuitenkin avun ja hoidon tarve eikä niinkään sen ajallinen kesto. Usein pitkäaikaisasunnottomilla henkilöillä on sosiaalinen tai terveydellinen haaste, joka vaikeuttaa asumista, tai asunnottomuus on pitkittynyt toimimattomien asumisratkaisujen tai tukipalveluiden riittämättömyyden vuoksi. (Y-Säätiö, i.a.-a.)

Asunnottomuus koskettaa ongelmana koko yhteiskuntaa. Tähän ongelmaan vaikuttavia tekijöitä ovat suuret tuloerot, talouden suhdannevaihtelut, väestönkasvu ja kaupungistuminen. Mikäli yhteiskunta epäonnistuu ennakoidessaan ja vastatessaan asunnontarpeen kasvuun, asuntomarkkinoiden tilanne tulee kiristymään. Asuntojen hinnat ja vuokrat kasvavat, kun tarve asunnoille ylittää tarjonnan, jolloin yhteiskunnassa heikommassa asemassa olevien riski kokea asunnottomuutta kasvaa. Myös yhteiskunnan tarjoamalla tuella on vaikutus asunnottomien määrään ja asunnottomuuden keston. (Y-säätiö, i.a.-b.)

3.2 Suomen asunnottomuus tilastoina

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus tekee kaikille Manner-Suomen kunnille vuosittain asunnottomuuskyselyyn, johon kunnat vastaavat vapaaehtoisesti. Kyselyn tavoitteena on selvittää kunkin kunnan asunnottomien henkilöiden määrä vuosittaisena poikkileikkausajankohtana. Kunnat keräävät tietoja asunnottomuustilanteestaan eri lähteistä, kuten sosiaalipalveluiden rekistereistä ja vuokratyöyhtiöiden asunnonhakijarekistereistä. Joissain kunnissa käytetään myös Kelan toimeentulorekisteriä ja/tai väestötietorekisteriä tietojen hankkimiseen ja tarkistamiseen. Vaikka esitetyt lukumäärät vaikuttavat tarkoilta, ne ovat suuntaa antavia kuntien tiedonkeruumenetelmien ja arviointiperusteiden vaihtelevuuden vuoksi. Lisäksi asunnottomuuskyselyyn vastaavien kuntien määrä voi vaihdella vuosittain, joten kerätyt tiedot eivät aina ole vertailukelpoisia keskenään. (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, 2023, s. 3.)

Vuosittaisen kyselyn tuloksista Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus julkaisee asunnottomuustilannetta kuvaavan kuntakohtaisen raportin, jonka tiedot perustuvat kuntien asunnottomuustilanteeseen marraskuun 15. päivänä. Raportissa kerrotaan asunnottomien henkilöiden lukumäärän lisäksi myös eri väestöryhmien, kuten maahanmuuttajien sekä nuorten ja naisten, osuus asunnottomuuden kokonaiskuvassa. Lisäksi raportissa on otettu huomioon pitkäaikaisasunnottomuuden tilastot vuodesta 2008 lähtien. (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, 2024b.)

Vuonna 2023 Suomessa yksineläviä asunnottomia henkilöitä oli 3429, joista 1018 oli pitkäaikaisasunnottomia. Asunnottomia perheitä ja pariskuntia oli 123. (Vailla vakinaista asuntoa ry, i.a.) Samana vuonna alle 25-vuotiaita asunnottomia henkilöitä oli 530, mikä oli 15 prosenttia kaikista asunnottomista (Y-Säätiö, i.a.-a.). Vuoden 2023 tilastojen mukaan kaikista asunnottomista yli 43 prosenttia oli pääkaupunkiseudulla ja 22 prosenttia Helsingissä. Vaikka asunnottomuus oli vähentynyt edelliseen vuoteen verrattuna, oli se kaupunkikohtaisesti vähentynyt vain Helsingissä, Tampereella, Porissa ja Lahdessa. Muiden kaupunkien osalta asunnottomuus oli kasvanut. (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, 2024a, s. 5–9.)

Kunnilta on kerätty tietoa pitkäaikaisasunnottomuudesta alkaen vuodesta 2008. Vuosien 2008 ja 2023 välillä pitkäaikaisasunnottomien henkilöiden määrä on vähentynyt 70 prosentilla. Helsingissä asunnottomuuden väheneminen kattaa yli puolet koko maan asunnottomuuden vähentymisestä. Helsingin osalta luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia, sillä tilastointitapaa tarkennettiin vuonna 2018. (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, 2024a, s. 5–6, s. 9.)

Vuodesta 2018 alkaen Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen tilastoista on tulkittavissa koko Suomen asunnottomuuden vuosittainen väheneminen. Vuosittaisista vähentymisistä huolimatta nuorten alle 25-vuotiaiden asunnottomien ja nuorten alle 25-vuotiaiden pitkäaikaisasunnottomien määrät nousivat vuoden 2020 tilastoissa edellisvuoteen verrattuna. Vuonna 2022 kaikista Suomen asunnottomista 22 prosenttia oli nuoria alle 25-vuotiaita. Samana vuonna alle 25-vuotiaiden asunnottomien määrä nousi edellisvuoteen verrattuna, kun taas alle 25-vuotiaiden pitkäaikaisasunnottomien määrä väheni. Vuonna 2023 alle 25-vuotiaiden asunnottomien määrä väheni, jolloin Suomen kaikista asunnottomista nuoria oli 15 prosenttia. Tilastoista ei käy ilmi, kuinka moni vuonna 2023 tilastoidusta asunnottomista nuorista oli pitkäaikaisasunnotton. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Suomen asunnottomuustilastot vuosilta 2018–2023. *Vuonna 2018 Helsinki muutti tilastointitapaansa (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, 2024a, 2023, 2022, 2021, 2020, 2019) Taulukossa asunnottomat lajiteltu neljään eri ryhmään

Vuosi	Asunnottomat koko Suomi	Pitkäaikais-asunnottomat	Alle 25 v. asunnottomat	Alle 25 v pitkäaikais-asunnottomat
2023	3429	1018	530 (15 %)	ei tiedossa
2022	3686	1133	815 (22 %)	134
2021	3948	1318	711	145
2020	4341	1054	854	149
2019	4600	961	850	111
2018 yht.	5482	1162	1001	181
*2018 (muu Suomi)	3064	681	692	99
2018 (HKI)	1818	481	309	82

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen tilastot eivät kerro koko totuutta asunnottomuuden osalta. Asunnottomuutta vähentävissä kehittämishankkeissa on työskennelty asunnottomuusriskissä olevien asiakkaiden ja erityisen vaikeassa asemassa olevien asunnottomien kanssa. Näiden kohderyhmien asumistilanteesta ei Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen yleiset tilastot kerro suoranaisesti mitään. Pitkäaikaisasunnottomien määrä on vähentynyt niillä alueilla, joissa hankkeita on toteutettu. Toisaalta hankkeissa tehdyn jalkautuvan ja etsivän työn seurauksena on asunnottomien määrä tilastoissa voinut ristiriitaisesti nousta. Hanketyö on löytänyt asunnottomia, jotka eivät ole aikaisemmin tilastoituneet asunnottomuustilastoihin. Nämä asunnottomat henkilöt eivät ole hakeneet asuntoa tai olleet palveluiden piirissä. (Liukko & Karjalainen, 2023, s. 10.)

Nuorten asunnottomuus on tilastojen mukaan vähentynyt viime vuosien aikana (Kaakinen, 2023, s. 25). Nuorten asunnottomuuden vähentymiseen on osaltaan vaikuttanut se, että nuoret on otettu erityiseksi kohderyhmäksi asunnottomuustyössä. Erityisesti Helsingissä on panostettu siihen, että nuorten kanssa tehdään työtä, joka perustuu luottamukseen ja jatkuvaan tukemiseen heidän vaikeissa elämäntilanteissaan. Vaikka nuorten asunnottomuuden merkittävä väheneminen on edelleen pitkän aikavälin tavoite, Helsingissä on jo nähty positiivisia tuloksia tuetun asumisen jonojen purkamisessa. (Pitkänen ym., 2023, s. 52.)

Asunnottomuuden poistamiseksi ja ehkäisemiseksi on toteutettu kolme asunnottomuusohjelmaa vuosina 2008–2019. PAAVO I - ja PAAVO II – ohjelmien tavoitteena oli pitkäaikaisasunnottomuuden vähentäminen. Ohjelmien myötä asuntoista luovuttiin, lisättiin pitkäaikaisasunnottomien mahdollisuuksia saada vuokra-asuntoja, ja asumispalveluihin sekä asunnottomuustyöhön tehtiin rakenteellisia muutoksia. PAAVO-ohjelmien jälkeen toteutettiin toimenpideohjelma AUNE, jossa keskityttiin asunnottomuuden ja sen uusiutumisen ehkäisemiseen. AUNE-ohjelman aikana lisättiin muun muassa asuntotuotantoa. Nuorten osalta asunnottomuustyössä huomioitiin nuorten kiinnittymisen palveluihin vievän aikaa, ja sen takia työotteen tulee olla joustavaa ja kiinnipitävää. (Liukko & Karjalainen, 2023, s. 11, s. 45–46.)

Asunnottomuutta vähentävien sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämishanke oli käynnissä vuosina 2020–2023 ja se oli osa ympäristöministeriön yhteistyöohjelmaa, jonka tavoitteena oli asunnottomuuden puolittaminen vuoteen 2023 mennessä. Asunnottomuuden vähentämisen ohjelmissa on tullut ilmi, että asunnottomuutta voitaisiin ehkäistä tarjoamalla jalkautuvia ja matalan kynnyksen sosiaali- ja terveyspalveluita. Näitä palveluita ei kuitenkaan ole riittävästi tarjolla. Valtionavustuksella aloitettiin näiden palveluiden kehittäminen hankkeiden kautta. Hankkeissa keskiössä olivat asiakaslähtöisyys ja kaikkein heikoimmassa asemassa olevat henkilöt, joita ovat muun muassa päihde- ja mielenterveysasiakkaat, nuoret, tai maahanmuuttajat. Yhteistä näillä ihmisillä on monialainen ja laaja asumiseen liittyvä tuen tarve. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023.) Helsingissä hankkeen osalta nousi esiin monialaisen ja jalkautuvan työn sekä kotiin vietävän tuen kehittäminen. Asumisneuvonnan laajentaminen nähtiin myös aiheellisena. (Liukko & Karjalainen, 2023, s. 63.)

4 NUORTEN ITSENÄISTYMISEN HAASTEET

4.1 Nuorten valmiudet itsenäiseen asumiseen

Kansainvälisesti katsoen Suomessa nuoret itsenäistyvät melko varhaisessa vaiheessa. Kotoa varhain pois muuttamiseen vaikuttavat sekä yhteiskunnassa vallitsevat normit itsenäistymiselle sopivasta iästä että yhteiskunnalta saatava tuki, kuten kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen saatavuus ja asumistukijärjestelmä. (Rajavuori, 2024, s. 114.) Vuonna 2023 Suomessa nuoret muuttivat pois vanhempiensa luota keskimäärin 21,4-vuotiaana (European Commission, 2024). Yleisin syy nuoren muuttaessa lapsuudenkodistaan muualle on halu itsenäistyä. Muita yleisiä syitä ovat työ- tai opiskelupaikka toisella paikkakunnalla ja yhteen muuttaminen avo- tai aviopuolison kanssa. (Jokinen, i.a., s. 5.) Lastensuojelun asiakkuus liittyy usein nuorten varhaiseen muuttoon pois vanhempiensa luota. Lisäksi lapsuudenkodissa koetut haasteet, kuten taloudelliset vaikeudet, ristiriidat sekä vanhempien alkoholi- tai mielenterveysongelmat, ovat usein syynä nuoren varhaiseen muuttoon pois kotoa. (Custódio, 2020, s. 11.)

Nuorten ongelmat voivat olla monimutkaisia ja sekavia, minkä vuoksi niiden vaikutukset nuoren elämään ovat kokonaisvaltaisia (Kaasinen ym., 2021). Asumiseen ja itsenäistymiseen liittyvät tiedot ja taidot, joita nuoret ovat saaneet lapsuudenkodistaan ja joiden avulla he suuntaavat kohti itsenäistä elämää, vaihtelevat paljon. Tyypillisimpiä nuorten haasteita asumisen osalta ovat puutteelliset arjen taidot, talouden hallinta sekä mielenterveys- ja riippuvuushaasteet. Nuorilla saattaa olla epärealistiset käsitykset omista asumisvalmiuksistaan ja siitä, mitä itsenäinen asuminen käytännössä tarkoittaa. Talouden hallinnan osalta haasteita luovat erityisesti nuorten keskuudessa lisääntyvät maksuhäiriömerkinnät, jotka kasvavassa määrin johtuvat maksamattomista vuokrista. Päihteiden hankintaa saatetaan myös rahoittaa vuokranmaksun kustannuksella. Erilaiset ongelmat ja niiden kasaantuminen voivat vaarantaa asumisen ja pahimmillaan johtaa asunnon menettämiseen. Mikäli asumishistoriasta alkaa muodostua rikkonainen, voi se vaikeuttaa uuden asunnon saantia, mikä puolestaan voi johtaa asunnottomuuteen. (Jokinen, i.a., s. 8–10.)

Suomessa perhetaustalla on todettu olevan yhteys huono-osaisuuteen (Vauhkonen ym., 2017, s. 502). Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus viittaa siihen, että vanhempien hyvinvointiin liittyvät ongelmat siirtyvät heidän lapsilleen ja heijastuvat seuraaviin sukupolviin (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023a). Ylisukupolvinen huono-osaisuus tiedostetaan ja sen katkaisemisesta on muodostunut yleinen konsensus. Keinot sen katkaisemiseen ovat kuitenkin epäselviä tai erimielisyyttä herättäviä. Ylisukupolvisen huono-osaisuuden selittäviä tekijöitä on tutkittu haastatteleamalla aikuissosiaalityön ja lastensuojelun asiakkaita. Pinta- ja juurisyiden lisäksi on havaittu, että ylisukupolviseen huono-osaisuuteen liittyy myös sosiaali- ja terveyspolitiikka. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuuden taustalla on havaittu haasteiden kasautuminen monella eri alueella. Näitä ovat muun muassa köyhyys, toimeentulotuella eläminen, lastensuojeluasiakkuus, koulutus ja työmarkkina-asema. Ylisukupolvisen huono-osaisuuden katkaisemisessa korostuu erityisesti lastensuojelun jälkihuollon merkitys. (Saari ym., 2020.) Katkaisemalla ylisukupolvista huono-osaisuutta voidaan lisätä inhimillistä hyvinvointia ja samalla ehkäistä kustannuksia (Yliruka ym., 2020, s. 3).

Huono-osaisuuden kasaantuessa myös nuoren syrjäytymisriski kasvaa. Syrjäytyminen voidaan ymmärtää prosessina, jossa nuoren elämää hankaloittavat tekijät, kuten esimerkiksi perhetausta, kasvuympäristö sekä rajalliset osallisuuden kokemukset kasaantuvat ja heikentävät nuoren kykyä hallita omaa elämäänsä. Syrjäytymisen ehkäisy perustuu niihin toimiin ja palveluihin, jotka edistävät ja tukevat nuoren hyvinvointia ja osallisuutta. Nuoret odottavat palveluilta tukea ja apua itseluottamuksen sekä turvallisuuden tunteen rakentamiseen, jotta he voivat kokea itsensä kykeneviksi selviytymään itsenäisesti. Pysyvä ja luottamuksellinen suhde työntekijään on yhteydessä positiiviseen palvelukokemukseen. Kuitenkin palveluiden saatavuus voi vaihdella asuinpaikkakunnan mukaan, ja palveluketjut voivat olla hajanaisia. Nuoret voivat myös kokea, että he eivät tule kuuluksi tai heitä ymmärretä, ja heidän elämäntilanteitaan käsitellään ongelmina. Syrjäytymistä voidaan ehkäistä tukemalla nuoren omaa toimijuutta sekä parantamalla palveluiden saatavuutta ja oikea-aikaisuutta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023a.)

Itsenäistymisvaiheessa olevalle nuorelle annettava tuki auttaa estämään huonosuorituksen periytymistä sukupolvelta toiselle (Custódio, 2020 s.40). Lastensuojelun jälkihuollon työskentely itsenäisen nuoren kanssa tulisi aloittaa ajoissa, mielellään vähintään vuosi ennen nuoren täysi-ikäisyyttä. Täyttäessään 18 vuotta nuoren voi olla vaikea ottaa tukea vastaan ja hänellä voi olla eriävä käsitys omasta tuen tarpeestaan. Ammattilaisten, kuten sosiaalityöntekijän, on muistettava tällaisissa tilanteissa nuoren itsemääräämisoikeus. Nuori, jolla on vaikeuksia monilla elämänalueilla, saattaa olla vaarassa menettää asuntonsa. Nuoret, jotka ovat vaikeasti asutettavia, tarvitsevat vaihtoehtoja asumisen turvaamiseen. Asumiseen liittyy myös rakenteellisia ongelmia, kuten kuntien riittämätön tarjonta kohtuuhintaisista asunnoista sekä oikeanlaisen asumismuodon löytyminen nuoren yksilölliseen tilanteeseensa nähden. (Yliruka ym., 2020, s. 38–39.)

4.2 Nuorten asunnottomuuden erityispiirteet ja riskitekijät

Nuorten asunnottomuus sisältää erityispiirteitä, kuten nuorten asunnottomuuden näkyminen tilastoissa vain osittain. Nuoret eivät usein laske itseään asunnottomiksi, eivätkä he majoitu ulkona vaan tuttavien luona, vaihtaen yösiijaa usein. Asunnottomuuden kesto on nuorilla tavallisesti lyhyttä ja liittyy itsenäistymisvaiheeseen. Asunnottomilla nuorilla ei yleensä ole kokemusta asumisesta itsenäisesti. Syitä nuorten asunnottomuuteen on useita ja ne ovat moninaisia. Tuen merkitys siirryttäessä nuoruudesta aikuisuuteen on merkittävä, sillä lyhytkin kokemus asunnottomuudesta voi olla negatiivinen kokemus. (Jokinen, i.a., s. 11.)

Peruskoulun yhdeksäsluokkalaisilla havaittuja asunnottomuutta ennustavia tekijöitä ovat olleet masennus, päihteiden käyttö, käytöshäiriöt, fyysinen oireilu ja heidän vanhempiansa parisuhdeongelmat sekä haasteet perheen taloudellisessa tilanteessa. Näiden lisäksi ammattilaiset ovat koonneet yhteen asioita, jotka voivat ennustaa nuorten asunnottomuutta. Niitä ovat muun muassa arjen-, talouden- ja elämänhallinnan haasteet, verkostojen ja tuen puute, kouluhaasteet, vaikeus sitoutua yhteiskunnan sääntöihin, palveluiden ulkopuolelle jääminen vaiheittaisesti pitkällä aikavälillä, lastensuojelutausta, mielenterveyshaasteet, äkilliset kriisit ja työttömyys. (Jokinen, i.a., s. 12; Ohisalo, 2018, s. 331–332.) Nuorten

asunnottomuuden riskiä lisääviä tekijöitä ovat etninen tausta, sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön kuuluminen ja toisen asteen koulutuksen puuttuminen (Tan ym., 2023). Mitä enemmän nuorella on tuen tarpeita eri elämän osa-alueilla, sitä suurempi on hänen riskinsä jäädä palveluiden ulkopuolelle ja syrjäytyä (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2019, s. 10).

Nuorten asunnottomuuden taustalla nähdään usein elämäntilanteeseen liittyviä epäonnistumisia. Nuorten asunnottomuusongelman ratkaiseminen tarkoittaakin usein vaikeiden asioiden käsittelemistä tilanteissa, joissa ohjaavat aikuiset tapaavat nuoria palveluissa. (Gissler, ym., 2018, s. 170.) Nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten tulisi nähdä nuoren palvelupolku kokonaisuudessaan ja ottaa huomioon mitä palvelupolulla on tapahtunut ennen ja mitä voisi tapahtua tulevaisuudessa. Keskeisinä orientaatioina on nostettu esiin systeeminen ja voimavara-keskeinen toimintatapa sekä toiveikkuutta luova ja traumataustan huomioiva orientaatio. (Yliruka ym., 2020, s. 3.)

5 LASTENSUOJELUN JÄLKIHOULLON HAASTEET

Nykyisessä palvelujärjestelmässä ei aina ole riittävästi tietopohjaa käytännön työn, resurssien ja osaamisen kohdentamiseen. Lastensuojelun jälkihoito on yksi esimerkki alueesta, jossa työn hallinnan tueksi ei ole ollut juurikaan saatavilla rakenteellista tietoa. Ajantasaisen tiedon tuottaminen on kuitenkin välttämätöntä, jotta palvelut voidaan järjestää ja tuottaa laadukkaasti. Tiedon puute aiheuttaa merkittäviä haasteita palveluiden ja resurssien arvioinnissa. Ilman riittävästi tietoa nuorten tarpeista on vaikea perustella tarvittavia resursseja. Jos nuoret eivät myöskään itse ole tietoisia tarjolla olevista palveluista tai oikeuksistaan, seurauksena voi olla aliresursointi ja puutteelliset palvelut. Hyvinvointialueilla tai kunnilla ei ole ollut tilastotietoa nuorten asunnottomuudesta helposti saatavilla. Helsingissä asiakastiedon kartoittamiseen on panostettu ja tilastoinnin kautta kuvattiin tiedonkeruun edellyttävän usein tutkimuslupaa ja resursseja. Haasteena on myös

saadun tiedon käyttöönotto, mikä tapahtuu viiveellä. (Hirschovits-Gerz ym., 2023, s. 127.)

Yhdessä aikuisuuteen – Elämässä eteenpäin-hankkeen loppuraportissa on kerrottu tilastollisesti jälkihuollon asiakkaista. Vuonna 2021 lastensuojelun jälkihuollossa oli 10 787 nuorta aikuista. Hankkeen teettämän kuntakyselyn perusteella noin puolet lastensuojelun jälkihuollon nuorista asui itsenäisesti. Joka viides nuori asui tukiasunnossa. Asunnottomia lastensuojelun jälkihuollon asiakkaita oli vuonna 2021 kaksi ja puoli prosenttia. Selvityksestä ilmenee myös, että suuri osa kyseisistä lastensuojelun jälkihuollon nuorista oli NEET-nuoria. (Hirschovits-Gerz ym., 2023, s. 31.) NEET-nuori tarkoittaa nuorta, joka ei ole koulutuksessa tai työssä eikä opiskele tai suorita siviili- tai asepalvelusta. Lyhenne NEET tulee englannin kielestä Not in Education, Employment or Training. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023a.) Helsingissä kerättiin vuosien 2019 ja 2023 välillä tietoa lastensuojelun jälkihuollon asiakkaista. Tietojen perusteella NEET-nuorten määrä oli vuodessa noussut merkittävästi, mutta lastensuojelun jälkihuollon asunnottomuus oli kuitenkin puolittunut vuosien 2019 ja 2022 välillä. (Hirschovits-Gerz ym., 2023, s. 128)

Vuonna 2019 sosiaali- ja terveysministeriö selvitti miten lastensuojelun jälkihuoltoa tulisi uudistaa. Työryhmä kohdensi selvityksen muokkaamalla lastensuojelun jälkihuollon aikuistumisen tueksi, jossa vahvistettaisiin nuorten aikuisten toimintakykyä ja itsenäistä toimijuutta. Tämän lisäksi se tukisi opiskelua ja työelämään siirtymistä sekä integroitumista yhteiskuntaan. Tärkeimpänä se vähentäisi ylisukupolvista huono-osaisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2019, s. 7.) Työryhmä ehdotti, että täysi-ikäisten nuorten lastensuojelun jälkihuoltoa tulisi uudistaa heidän aikuistumisensa ja itsenäistymisen tueksi. Sen sijaan, että käytettäisiin irrallisia palveluita, työryhmä esitti sektorit ylittävää yhteistyötä, jonka avulla voitaisiin löytää nuorten etua tukevia kokonaisratkaisuja ja vähentää syrjäytymistä. Lisäksi ehdotettiin erillislain laatimista, jolla säädettäisiin aikuistumisen tuesta, ja lainsäädännön toimeenpanoa tuettaisiin aikuistumisen tuen ohjelmalla. Työryhmä on myös nostanut esiin jälkihuollon taloudellisen tuen tarkistamisen ja uudelleen arvioinnin ja sen kehittämisen nuorten aikuistumisen taloudelliseksi tueksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2019, s. 13.)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE toteutettiin vuosina 2016–2019 ja sitä jatkettiin vuosina 2020–2023 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023b). Osana tätä muutosohjelmaa tuotettiin mallinnus, jonka kohderyhmänä on ollut lastensuojelun jälkihuoltoon siirtyneet nuoret. Erityisen tärkeiksi nuoriksi määriteltiin ne nuoret, jotka tarvitsevat vaativaa ja erityistä sekä yksilölliseen tarpeeseen perustuvaa tukea. Mallinnuksen avulla pyrittiin sanoittamaan nuorten elämässä sijaishuollon jälkeen esiintyviä ilmiöitä, nuorten kokemia tuen tarpeita ja mikä ammattilaisista näyttäytyy tämän ryhmän osalta tärkeältä. Mallinnuksessa painotetaan, ettei nuorelle tarjottu tuki saa kaatua ammattiryhmien väliseen kilpailuun. Olennaista on kohtaamisten vahvistaminen ja tilanne, jossa nuori saa toimia omien voimavarojensa ja kykyjensä mukaisesti. Palvelupolun osalta edellytetään monialaista yhteistyötä jokaisen sektorin osalta, niin sosiaali- ja terveydenhuollon kuin sivistystoimen ja järjestöjen osalta. (Yliruka ym., 2020, s. 13.)

Lastensuojelun jälkihuollon ikärajaa nostettiin vuonna 2019 lastensuojelulain uudistamisen yhteydessä 25 ikävuoteen, laki tuli voimaan 1.1.2020. Aiemmin jälkihuolto päättyi nuoren täyttäessä 21 vuotta. Sijaishuoltotaustaisilla nuorilla on oikeus saada yhteiskunnan tarjoamaa tukea, ja he tarvitsevat tukea enemmän aikuistumisen ja itsenäistymisen aikana verrattuna nuoriin, joilla ei ole sijaishuoltotaustaa. Ikärajan nosto 25 ikävuoteen perusteltiin säästöillä, jotka olisivat esiintyneet menoina ilman jälkihuollon kokonaisvaltaista tukea. Säästöt suhteutettiin vältettäviin menoihin, joita voisi aiheutua työttömyydestä, rikollisuudesta, sairaudesta, asumisesta ja lastensuojelusta. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2019, s. 9.) Petteri Orpon nykyinen hallitus kuitenkin päätti laskea jälkihuollon ikärajan 23 ikävuoteen. Perusteluiksi ikärajan laskemiselle osoitettiin talouden säästötarpeet ja painopisteen siirtäminen nuorempien lasten kanssa tehtävään lastensuojelutyöhön ja ennaltaehkäisyyn. (Korkiamäki ym., 2024, s. 6.)

Lainsäädännölliset muutokset, kuten ikärajan laskeminen sekä uudistuva palvelurakennejärjestelmä hyvinvointialueiden osalta tekevät lastensuojelun jälkihuollon tutkimisen tarpeelliseksi ja ajankohtaiseksi. Tarkemmassa tarkastelussa lastensuojelun jälkihuollon todettiin olevan käytännön toteutumisen osalta vaihtelevaa ja sattumanvaraista. Hyvää jälkeä – Jälkihuolto siirtymänä ja aikuistumisen tukena uudistuvassa palvelujärjestelmässä-hankkeen aikana tehdyssä

tutkimuksessa nousi merkittäväksi tekijäksi nuoren ja työntekijän välinen luottamuksellinen suhde, kun jälkihuoltoa kuvattiin onnistuneeksi. Nuoret kokivat tärkeäksi työntekijöiden pysyvyyden ja pitkäaikaisuuden. Jälkihuollosta nuorilla on todettu olevan epätietoisuutta, he eivät tiedä mitä se käytännössä tarkoittaa. Vaikka nuorella on lastensuojelun jälkihuollon asiakkuus, eivät jälkihuollon palvelut ole siltikään heille helposti saavutettavia. (Vanhatalo & Stenvall, 2024, s. 22–23.)

6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tutkimuspainotteisen opinnäytetyön perustana on aina työelämästä kumpuava tutkimustarve. Tarve tiedolle voi nousta asiakkaiden kokemuksista tai palveluiden kehittämistarpeista. Tutkimusaineiston keräämiseen ja analyysiin käytettäviä menetelmiä ohjaavat valittu aihe ja tutkimuskysymykset. Tutkimuspainotteisen opinnäytetyön tavoitteena on ennen kaikkea tuottaa tietoa. (Valtonen ym., 2024a.) Opinnäytetyön tekijät olivat havainneet työelämässä, että asunnottomille suunnattuihin palveluihin päätyi asiakkaita, joilla oli olemassa lastensuojelun jälkihuollon asiakkuus. Opinnäytetyön työelämäkumppani oli tehnyt saman havainnon, ja tästä syntyi opinnäytetyön perustana ollut tutkimustarve.

Tutkimuspainotteisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esiin lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden omakohtaisia kokemuksia asunnottomuudesta. Tavoitteena oli tuottaa tietoa lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden kokemuksista heidän asunnottomuuteensa johtaneista syistä ja niiden taustalla olleista palvelutarpeista. Lisäksi tavoitteena oli työelämäkumppanin toiveesta tuottaa tietoa jälkihuollon työntekijöille, jotta nuorten asunnottomuuteen johtaneita syitä voitaisiin tunnistaa ja näin kehittää ennaltaehkäiseviä palveluita ja tukimuotoja jälkihuollon asiakkaille. Aiheen rajaukseksi maantieteellisesti valikoitui Helsinki, sillä Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen tilastojen (2024a, s. 7) mukaan suurin osa asunnottomista oleilee Helsingin alueella. Lisäksi opinnäytetyön työelämäkumppani sijaitsee Helsingissä.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat:

1. Mitä syitä jälkihuollon asiakkaiden asunnottomuuden taustalla on ja mitkä asiat ovat vaikuttaneet koettuun asunnottomuuteen?
2. Millaisia tukimuotoja ja palveluita vastaajat ovat saaneet asunnottomuutensa aikana, ja miten he arvioivat niiden merkitystä heidän elämässään?
3. Miten ammattilaisten tulisi huomioida asunnottomuuden kokemukset tarjotessaan tukea lastensuojelun jälkihuollon asiakkaille?

7 OPINNÄYTETYÖN TYÖELÄMÄKUMPPANI

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimi Suomen vanhin lastensuojelujärjestö Barnavårdsföreningen i Finland rf, joka on perustettu vuonna 1893. Heidän toimintansa keskittyy ennaltaehkäisevään työhön ja pyrkii tarjoamaan lapsen etu edellä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tukea lapsille, nuorille ja perheille. Järjestö on yleishyödyllinen ja voittoa tavoittelematon, ja kaikki sen tulot ja mahdolliset ylijäämät käytetään lasten, nuorten ja perheiden palveluihin. Suuri osa Barnavårdsföreningenin rahoituksesta tulee kunnilta, jotka ostavat ja tukevat järjestön tarjoamia palveluita. Lisäksi säätiöt, yritykset ja yksityishenkilöt osallistuvat toiminnan rahoitukseen. (Barnavårdsföreningen, i.a.-a.)

Barnavårdsföreningen tarjoaa jälkihuollossa oleville nuorille maksuttomia monipuolisia aktiviteetteja ja tukipalveluita, joiden tarkoituksena on lisätä nuorten hyvinvointia. Näihin kuuluvat yksilötapaamiset, jotka lisäävät luotettavia aikuiskontakteja nuoren elämässä, sekä erilaiset ryhmätoiminnot, kuten lajikokeilut, retket, leirit ja tapahtumat, jotka räätälöidään nuoren yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. (Barnavårdsföreningen, i.a.-b.)

Työelämäkumppani osallistui opinnäytetyöhön alusta lähtien ideoimalla ja suunnittelemalla tutkimuksen sisältöä sekä tutkimus- ja kyselylomakekysymyksiä. Yhteydenpito työelämäkumppanin kanssa toteutettiin sähköpostitse ja Teams-kokouksin. Viestinnän keskiössä olivat opinnäytetyön ja tutkimuksen etenemiseen

sekä tuottamiseen liittyvä palaute, näkemykset ja toiveet. Tutkimusaineiston keruun aikana yhteydenpito työelämäkumppanin yhteyshenkilön kanssa oli tiivistä, sillä yhteyshenkilö vastasi sekä tutkimukseen osallistuvien henkilöiden että kyselyvastauksien keruusta kyselylomakkeeseen. Tiiviillä kommunikoinnilla varmistettiin, että aineistonkeruu eteni suunnitelmien mukaisesti ja kaikki tarvittavat tiedot saatiin kerättyä.

8 AINEISTON KERUU, AINEISTO JA SEN ANALYYSI

8.1 Kohderyhmä ja aineiston keruun toteutus

Opinnäytetyön tutkittava kohderyhmä olivat lastensuojelun jälkihuollon asiakkaat, joilla oli kokemusta asunnottomuudesta. Harkinnanvarainen otos laadullisessa tutkimuksessa tarkoittaa sitä, että aineistoa varten tutkittavat valitaan tutkijoiden asettamien kriteerien perusteella (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, i.a.-a; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98). Määrällisen tutkimuksen perusjoukko voi kooltaan olla pieni tai suuri, mutta koostuu henkilöistä, joiden oletetaan antavan parhaiten tietoa ilmiöstä, jota tutkimus koskee (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 99).

Tutkimusjoukko koostui seitsemästä lastensuojelun jälkihuollon asiakkaasta, joilla oli joko tutkimuksen tekohetkellä tai sitä ennen kokemuksia asunnottomuudesta. Tutkimusjoukon valikoinnin ja kyselyyn vastaavien henkilöiden keräämisen suoritti työelämäkumppanin yhteyshenkilö, joka työskenteli tutkimushetkellä sijoitettujen ja jälkihuollon tuen piirissä olevien nuorten kanssa. Tutkimusympäristö määrittyi yhteyshenkilön ja nuorten välisessä yhteisymmärryksessä.

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmänä toimi sähköinen kyselylomake, joka luotiin Webropol-ohjelmalla. Yksi perinteisimmistä tutkimuksen aineistonkeruumenetelmistä on kyselylomakkeen käyttö (Valli, 2018, s. 92). Kyselylomaketta käytetään kartoittamaan ihmisten tietoisuuteen ja ajatteluun liittyviä asioita. Kyselylomakkeiden merkittävin hyöty on aineiston käsittelyn ja tilastollisen

analysoinnin helppous ja nopeus. (Hirsjärvi & Hurme, 2022, luku Haastattelu vai kyselylomake.) Webropolissa kysymykset voi esittää avoimella lomakkeella, jossa useita kysymyksiä näkyy samalla näytöllä. Useiden kysymysten näkyminen samanaikaisesti mahdollistaa kyselyn vastaajalle vastaustensa vertailun, jolloin yksi kysymys voi muokata vastausta toiseen kysymykseen. Tällainen asettelu parantaa vastausten johdonmukaisuutta saman aihealueen ympärillä ja auttaa vastaajaa hahmottamaan kyselyn kokonaisuuden paremmin. (Valli & Perkkilä, 2018, s. 122–123.)

Kyselylomakkeen alussa on tärkeää tuoda esiin kyselyn merkitys ennen siirtymistä tutkimuksen kannalta keskeisiin kysymyksiin. Lomakkeen pituus vaihtelee kohderyhmän mukaan, ja on tärkeää ottaa huomioon vastaajien lukutaito, kyselyn aihe, käytetty kieli ja aiheen merkitys vastaajille. On tärkeää olla tarkkana myös kysymysten laadinnassa, sillä ne ovat ratkaisevia tutkimuksen onnistumisen kannalta. (Valli, 2018, s. 93–95.) Opinnäytetyön tutkimuskysymykset sekä kyselylomakkeen sisältämät kysymykset luotiin yhdessä työelämäkumppanin kanssa. Kysymykset laadittiin tutkimuksen tavoitteiden ja tutkimuskysymysten pohjalta mahdollisimman selkeiksi, jotta ne eivät johdatelleet vastaajia. Lisäksi kyselylomakkeen pituuteen kiinnitettiin huomiota, jotta vastaajat säilyttäisivät motivaationsa vastaamiseen.

Kyselylomake sisälsi sekä suljettuja kysymyksiä ennalta määrätyn vastausvaihtoehdon että avoimia kysymyksiä. Yhteensä kysymyksiä oli yhdeksän, joista kolme oli suljettuja, viisi avointa sekä yksi sellainen kysymys, joka sisälsi sekä valmiita vastausvaihtoehtoja että mahdollisuuden sanalliselle vastaukselle. Kaikki kyselyyn vastanneet henkilöt vastasivat jokaiseen kyselylomakkeen kysymykseen. Tutkimus oli luonteeltaan kvalitatiivinen, sillä kyselylomakkeen kysymyksiä kautta tavoiteltiin ilmiön ymmärtämistä, eli tässä tapauksessa lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden kokemaa asunnottomuutta ja asunnottomuuteen johtaneita syitä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään usein syventämään ymmärrystä jostakin ilmiöstä, eikä niinkään etsimään tilastollisia yhteyksiä. Tämän vuoksi aineiston koko ei ole ratkaiseva, ja jopa yksi yksittäinen tapaus voi olla riittävä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, i.a.-a.)

Monimenetelmällinen tutkimus yhdistää laadulliset ja määrälliset aineistot. Sosiaalitieteissä tämän käyttö on hyvin yleistä, sillä sen katsotaan sopivan sosiaalisten ilmiöiden ja haavoittuvaisten ryhmien tarkasteluun. Lisäksi se tarjoaa mahdollisuuden ymmärtää ihmisiä ja maailmaa, jossa he elävät. Laadullisen ja määrällisen aineiston yksinkertaisin ero on siinä, että toinen on sisällöltään tekstimuodossa ja toinen numeerisessa muodossa. (Seppänen-Järvelä ym., 2019, s. 332–339.) Kyselytutkimus sisälsi sekä laadullisen että määrällisen aineiston. Määrällisen aineiston osuus oli kuitenkin pieni ja nähtiin se vain laadullista aineistoa täydentävänä, joten tutkimuksen luonne pysyi kvalitatiivisena. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan usein ajankohtaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä, kuten asunnotomuutta. Myös numeerinen aineisto voi olla laadullisen tutkimuksen kohteena, mutta silloin sitä tulkitaan laadullisesti. (Juhila, i.a.-a.)

Tietosuojan ja salassapitoon liittyvistä syistä aineistonkeruu organisoitiin niin, että opinnäytetyön yhteyshenkilö sopi tapaamisista nuorten kanssa ja keräsi vastaukset kyselylomakkeelle. Tällä tavalla varmistettiin, että opinnäytetyön tekijät eivät olleet minkäänlaisessa yhteydessä kyselyyn vastanneisiin henkilöihin. Yhteyshenkilö oli ainoa, joka kyselylomakkeeseen pääsi, jolloin vältettiin kyselylinkin mahdollinen hallitsematon leviäminen sekä varmistettiin vastaajajoukon pysyminen rajattuna. Tavoitteena oli saada vähintään viisi ja maksimissaan 10 vastaajaa. Saatujen vastausten määrä olisi saattanut jäädä vähäiseksi, mutta vähäisetkin yksilöiden kokemukset koettiin arvokkaiksi ja tutkimusta hyödyttäviksi.

Kyselylomakkeen valmistuttua kyselylinkki lähetettiin sähköpostitse työelämäkumppanin yhteyshenkilölle heinäkuussa 2024. Alkuperäisen sopimuksen mukaan yhteyshenkilö olisi kerännyt vastauksia kyselyyn elokuun 2024 loppuun asti. Kyselyyn vastaamisen päättymispäivää jouduttiin pidentämään yhdellä viikolla yhteyshenkilön henkilökohtaisten syiden vuoksi. Pidentämällä vastausaikaa varmistettiin se, että kyselyyn saatiin tarpeeksi vastauksia.

8.2 Aineiston analyysi

Kerätty aineisto analysoitiin siten, että määrälliset ja laadulliset aineistot analysoitiin omilla menetelmillään. Suljettujen kysymysten osalta vastaukset analysoitiin tilastollisesti hyödyntäen Webropol-ohjelman luomia frekvenssejä ja avoimien kysymysten analysoinnissa käytettiin teemoittelua. Teemoittelu on laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä, jossa aineistosta tunnistetaan tutkimusongelman kannalta keskeiset teemat eli aihekokonaisuudet (Puusa, 2020, s. 152–153). Teemoittelussa keskitytään löytämään ja nostamaan esiin toistuvia ja tutkimuksen kannalta merkittäviä piirteitä aineistosta. Tutkimusraportissa käytetään usein aineistosta poimittuja sitaatteja teemojen käsittelyn yhteydessä. Näillä sitaateilla havainnollistetaan teemoittelua ja osoitetaan, mihin tutkija perustaa tekemänsä johtopäätökset (Juhila, i.a.-b; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, i.a.-b.)

Laadullisten ja määrällisten tutkimusmenetelmien kombinaatiolla mahdollistetaan tutkimuskysymyksiin vastaaminen parhaalla mahdollisella tavalla. Määrällisen aineiston osuuden ollessa pieni sen analysointi tapahtuu yksinkertaisimmassa muodossa eli numerolukumuodossa. Määrällinen aineisto täydentää laadullista aineistoa ja siitä on otettu analysoitavaksi vain vastaajien taustaa ja tilannetta avaavat asiat. Nämä on huomioitu jo kysymyksiä asettelussa. (Seppänen-Järvelä ym., 2019, s. 332–339; Kehittämiskeskus Opinkirjo, i.a.) Analysoinnissa hyödynnettiin Webropol-ohjelmaa, jolla saatiin vastausten frekvenssit. Frekvenssi kertoo, kuinka monta kertaa jokin arvo esiintyy (Tilastokeskus, i.a.).

Tutkimuksen kvantitatiivisella osuudella eli suljetuilla kysymyksillä saatiin numeerista lisätietoa tutkimukseen. Tutkittava kohderyhmä oli rajattu lastensuojelun jälkihuollon asiakkaisiin, jotka olivat kokeneet asunnottomuutta. Suljettujen kysymysten avulla saatiin tuotettua tietoa siitä, olivatko tutkittavat henkilöt olleet asunnottomia ja kuinka monesti. Lisäksi tutkimuksen avulla haluttiin saada vastaus siihen, kuinka monesti koettu asunnottomuus oli ollut samanaikaista lastensuojelun jälkihuollon asiakkuuden kanssa.

Avoimien kysymysten kohdalla vastausten analysointiprosessi alkoi siirtämällä kysymykset ja niihin saadut vastaukset erilliseen Word-tiedostoon ja käymällä

läpi kerätty aineisto useaan otteeseen. Kysymyksiä tarkasteltiin yksinään ja niihin saatuja vastauksia tarkasteltiin sekä erillisinä että kokonaisuutena. Tarkastelun avulla saatiin kokonaiskuva siitä, mitä asioita vastauksissa oli tuotu esille ja kuinka usein vastauksissa toistuivat samankaltaiset asiat. Vastausten teemoittelun luomiseksi käytettiin apuna koodausta. Yksi analyysin etenemistapa on pelkistää tutkimusaiheeseen liittyvät asiat, ja niitä kuvaavat lauseet yksittäisiksi ilmauksiksi, jotka ryhmitellään niiden samankaltaisuuksien ja erojen perusteella. Tämä voidaan toteuttaa koodaamalla aineisto. Koodaus tarkoittaa sitä, että aineistosta tunnistetaan yhtenäisiä merkityksiä sisältävät sanat tai lauseet ja merkitään ne koodeilla, mikä helpottaa aineiston jäsentämistä ja analysointia. (Puusa, 2020, s. 151–152; Juhila, i.a.-c.)

Ennen avointen kysymysten vastausten koodaamista määriteltiin kyselylomakkeen kysymyksille pääteemat, jotka toimivat raportin tutkimustulosten esittelyosiossa kysymykohtaisina alaotsikkoina. Pääteemojen luomisen jälkeen aloitettiin vastausten koodaus. Yksittäisten kysymysten vastausten koodaamisen tuloksena rakentui kolme alateemaa. Jokaiselle teemalle valikoitui oman värinsä Wordin tekstin korostusväritoiminnolla. Koodaamiseen voi käyttää esimerkiksi erilaisia värejä tarkemman sisältöerottelun tekemiseksi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, i.a.-c). Vastaukset luettiin huolellisesti läpi ja korostettiin niistä värien avulla ne kohdat, jotka vastasivat aikaisemmin määriteltyjä teemoja. Kaikki vastaukset käytiin johdonmukaisesti läpi ja varmistettiin, että valittuja värejä oli käytetty oikeissa kohdissa. Kun koodaus oli valmis, tarkasteltiin aineistoa värien perusteella. Värit auttoivat hahmottamaan, mitkä teemat olivat erityisen merkittäviä ja kuinka usein ne toistuivat vastauksissa.

Kahden ensimmäisen avoimen kysymyksen vastaukset olivat luonteeltaan ja aiheiltaan hyvin lähellä toisiaan, ja sen vuoksi ne käsitellään tutkimuksen tuloksissa yhdessä. Loput avoimet kysymykset ja niiden vastausten analyysit on esitelty omissa alaluvuissaan. Tulosten yhteydessä esitellään myös sitaatteja avoimien kysymysten vastauksista. Sitaatit anonymisoitiin vastausajankohdan perusteella Webropol-ohjelmassa siten, että ensimmäinen vastaaja merkittiin vastaajaksi 1 (V1), toinen vastaaja vastaajaksi 2 (V2) ja niin edelleen. Tämä menettelytapa

toistettiin systemaattisesti kaikille tekstissä esitetyille sitaateille. Suljettujen kysymysten osalta tulokset esitellään yhden alaotsikon alla.

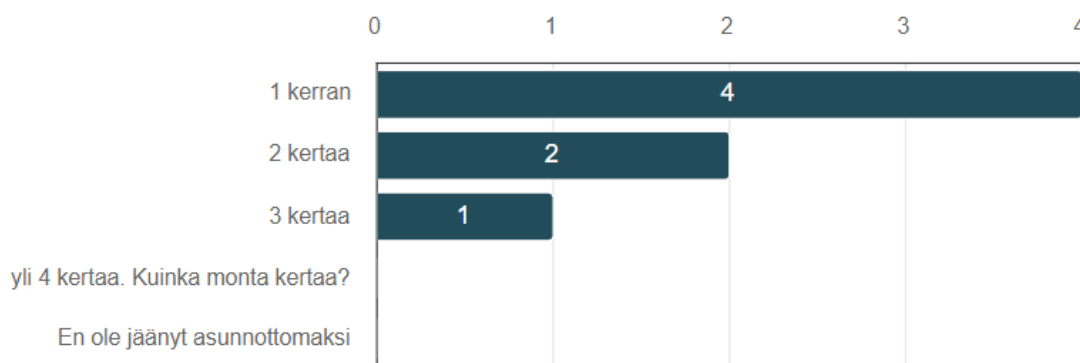
9 TUTKIMUKSEN TULOKSET

9.1 Koettu asunnottomuus ja syyt sen taustalla

Tutkimuksen kvantitatiiviset tulokset toivat tietoa vastaajien kokemasta asunnottomuudesta ja syistä asunnottomuuden taustalla. Seitsemästä vastaajasta viisi kertoi olevansa kyselyyn vastaamisen hetkellä asunnoton. Vastaajista kaksi kertoi olleensa asunnoton aiemmin, mutta ei kyselyyn vastaamisen hetkellä. Lisäksi selvitettiin, kuinka monta kertaa asunnottomuutta on koettu. Vastaajat kertoivat kokeneensa asunnottomuutta yhdestä kolmeen kertaan (Kuvio 2, pylväsdiagrammina).

Kuinka monta kertaa olet jäänyt asunnottomaksi?

Vastaajien määrä: 7

Kuvio 2. Asunnottomuuden toistuvuus

Syvempää taustatietoa etsiessä haluttiin tietää, olivatko vastaajat kokeneet asunnottomuutta lastensuojelun jälkihuollon asiakkuutta ennen, sen aikana ja/tai asiakkuuden jälkeen. Kaikki kyselyyn vastanneet henkilöt olivat kokeneet asunnottomuutta lastensuojelun asiakkuuden aikana. Tämän lisäksi yksi vastaajista

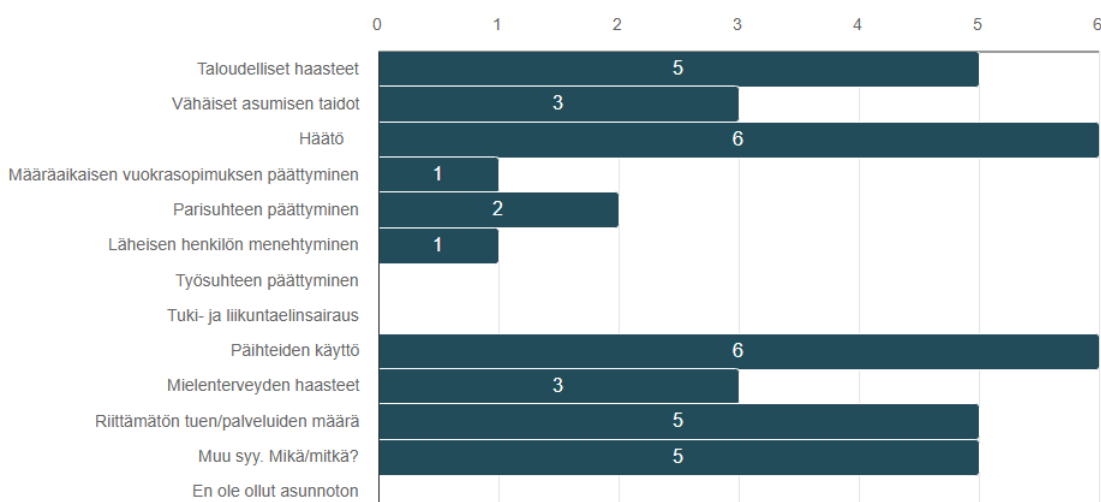
kertoi kokeneensa asunnottomuutta sekä lastensuojelun jälkihuollon asiakkuuden aikana että sen jälkeen.

Jotta asunnottomuuden ilmiötä voitiin ymmärtää paremmin, selvitettiin mitä vastaajat itse kokivat syiksi asunnottomuudelleen. Vastausvaihtoehtojen valintamäärää ei rajattu, joten vastaajat saivat valita niin monta vastausvaihtoehtoa, kuin kokivat aiheelliseksi. Vastausvaihtoehtoa, jossa vastaaja olisi kertonut, ettei olisi ollut asunnoton, ei käsitelty. Aiempien vastauksien perusteella jokainen vastaaja oli kokenut asunnottomuutta. Jäljelle jäävistä kahdestatoista vastausvaihtoehdoista yksi oli avoin, johon vastaaja oli saanut halutessaan sanallisesti kertoa muun syyn asunnottomuudelleen.

Asunnottomuuteen johtaneista syistä häätö ja päihteiden käyttö nousivat yleisimmiksi vastauksiksi. Moni vastaaja valitsi syiksi myös taloudelliset haasteet sekä riittämättömän tuen ja palveluiden määrän. Osa vastaajista piti myös vähäisiä asumisen taitoja ja mielenterveyden haasteita asunnottomuuteen johtavina tekijöinä. Lisäksi muutama vastaaja koki, että parisuhteen päättyminen, määräaikaisen vuokrasuhteen loppuminen tai läheisen henkilön menehtyminen olivat osaltaan vaikuttaneet heidän asunnottomuuteensa. Tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden kohdalla asunnottomuuden syinä eivät olleet työsuhteen päättyminen tai tuki- ja liikuntaelinsairaus. (Kuvio 4, pylväsdiagrammina).

Mikäli olet tällä hetkellä tai olet ollut asunnoton, mitkä syyt mielestäsi vaikuttivat tai johtivat asunnottomuuteesi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

Vastaajien määrä: 7, valittujen vastausten lukumäärä: 37

Kuvio 4. Asunnottomuuteen vaikuttaneet tai johtaneet syyt

Avoimessa vastausvaihtoehdossa vastaajat saivat sanallisesti kertoa mielestään muun asunnottomuuteen johtaneen syyn valmiiksi annettujen vastausvaihtoehtojen lisäksi. Kaksi vastaajista kertoi asunnottomuuteen johtaneena syynä olleen kaverit. Yksi vastaajista kertoi syyn olleen muuton toiselle paikkakunnalle, yksi kertoi syyksi sen, ettei ollut saanut sosiaalityöntekijäänsä kiinni. Lisäksi yksi vastaajista kertoi asuneensa äidillään ja joutuneensa asunnottomaksi äidin saatua hädön.

9.2 Asunnottomuuden aikaiset palvelut ja palveluiden arviointi

Tutkimuksen avulla haluttiin selvittää, mistä ja mitä tukea ja palveluita kyselyyn osallistuneet henkilöt olivat saaneet ollessaan asunnottomia. Vastausten perusteella teemoiksi nousivat matalan kynnyksen palvelut ja läheisverkosto, julkisen ja kolmannen sektorin palvelut sekä kriisiasumisen ja hätämajoituksen.

Vastauksissa korostuivat matalan kynnyksen palveluiden tärkeys sekä läheisverkosto. Useat vastaajat kertoivat saaneensa tukea matalan kynnyksen palveluista ja kohtaamispaikoista asunnottomuuden aikana. Vastaajista vain yksi nimesi käyttämänsä matalan kynnyksen palvelun, joka oli hänen tapauksessaan päiväkeskus Sympis. Vastauksissa nousivat esiin myös kaverit ja sukulainen tuen tarjoajina muun muassa majoittamisessa. Julkisen ja kolmannen sektorin palvelut mainittiin monissa vastauksissa. Osa vastaajista kertoi saaneensa julkisen sektorin puolelta tukea päihdepalveluista, kuten päihdepoliklinikalta, katkaisuhoidosta ja psykiatrian palveluista.

Jälkihuollon palvelut mainittiin satunnaisesti käytettynä palveluna. Oman sosiaalityöntekijän tapaamiset mainittiin muutamissa vastauksissa. Kolmannen sektorin toimijoista Hurstin ruoka-apu, Sininauhasäätiö ja Rikoksettoman elämän tukisäätiö mainittiin palveluntarjoajina, jotka tarjosivat vastaajille konkreettista apua, kuten ruoka-apua ja asunnon järjestämistä. Kriisiasuminen ja hätämajoitus olivat monille vastaajille ensisijaisia tukimuotoja asunnottomuuden aikana. Tukea oli saatu nuorille suunnatusta kriisiasumispalvelusta ja Hietaniemenkadun

hätämajoituksesta sekä Hietaniemenkadun palvelukeskuksessa työskenteleviltä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilta.

Hietaniemen palvelukeskus (lääkäri, sairaanhoitaja, sosiaalityöntekijä, ohjaajat). Matalan kynnyksen kohtaamispaikat, kaverit, tädillä saanut olla yötä. (V7)

Kriisiasuminen, matalan kynnyksen palvelut, Kolmannen sektorin palvelut, kuten Rikoksettoman elämän tukisäätiö. Jälkihuollon palveluita satunnaisesti. Päihde- ja psykiatrian palvelut. (V6)

Nyt saanut tukea helsingistä kriisimajoituksista ja matalan kynnyksen palvelukeskus Sympikseltä. Muutin Helsinkiin 6kk sitten pohjoisemmasta, koska siellä en saanut apua päihteidenkäyttöön ja asunnottomuuteen. Äiti kuoli ja isä vankilassa. Olin kolme vuotta laitoksessa, ennen kuin täyten 18-vuotta. Päihteet tulivat kuvioon, kun olin 15-vuotias. Laitoksen jälkeen tuki oli vähäistä, ja koin, että täytyy muuttaa Helsinkiin. Täällä myös kavereita, jotka auttavat. (V5)

Hietaniemen hätämajoituksen lääkäri, sairaanhoitaja, sosiaaliohjaaja. Yksityisen hätämajoituksen palvelut. Hurstin ruoka-apu. Katkaisuhoido. Nyt tapaaminen jälkihuollon sosiaalityöntekijän kanssa, ja tarkoitus olisi saada oma asunto. Melkein maksettu vuokrat. (V1)

Tutkimuksen avulla haluttiin lisäksi selvittää vastaajien mielipiteitä ja arvioita heidän käyttämistään palveluista ja tukimuodoista. Vastausten perusteella teemoiksi nousivat julkisen sektorin tarjoaman tuen riittämättömyys, kolmannen sektorin ja väliaikaisten asumispalveluiden tarjoama tuki sekä asumiseen liittyvän tuen ja palveluiden hitaus.

Monet vastaajista kokivat julkisen sektorin tarjoaman tuen riittämättömäksi. Eritoten jälkihuollon tarjoama tuki asunnottomuuden hoitamisessa oli vähäistä tai jopa olematonta. Vastaajista yhdellä oli vaikeuksia tietää, kuka hänen sosiaalityöntekijänsä oli, ja toisella oli vaikeutena saada yhteys omaan työntekijään tarvittavien viestintävälineiden puuttumisen vuoksi. Julkisen sektorin tuki koettiin usein liian hitaaksi ja riittämättömäksi, ja apua asunnon hakemisessa tai asunnon säilyttämisessä ei ollut riittävästi tarjolla.

Kolmannen sektorin ja kriisiasumisen tarjoama tuki koettiin merkittävänä ja tarpeellisena. Esimerkiksi Hietaniemenkadun palvelukeskuksen ja kriisiasumisen

työntekijät, kuten ohjaajat, sosiaalityöntekijät ja sairaanhoitajat, tarjosivat konkreettista apua vastaajille. Väliaikaisten asumispalveluiden ja kolmannen sektorin toimijoiden tarjoama rooli korostui julkisen sektorin tuen puutteellisuuden rinnalla.

Moni vastaajista toi esille, että asumiseen liittyvät palvelut olivat hitaita ja riittämättömiä. Vaikka muissa asioissa, kuten päivittäisen elämän tukeen ja ruokaan saatiin apua, varsinaisen asunnon saaminen tai asumiseen liittyvä tuki oli usein hyvin hidasta. Jonot tuettuun asumiseen olivat pitkiä, ja asumispalveluiden järjestäminen kesti liian kauan.

Vähäistä. Olisin ehkä voinut pyytää itsekkin apua. Auroran psykiatrisen jakso keskeytti palveluita. Viimeiset puolivuotta ollut rankkaa ja asunnottomuus kestänyt niin pitkään. Tarvitsen hyviä lääkkeitä ja apua päihteiden lopettamiseen. Tukea asunnon saantiin. Sosiaalityöntekijältä apua. (V7)

Palvelut, jotka ei voi suoranaisesti vaikuttaa asumisen saantiin, ovat olleet hyviä. Saanut apua ongelmiin ja tekemistä päiviin, ja seuraa. Minulle on sanottu, että jonot ovat pitkiä, ja tarvitsen tuettua asumista elämäntilanteeni takia. Asumisen suhteen hidasta ja heikkoa. Olen myös saanut ilmaista ruokaa, joka ylläpitää toimintakykyä. Jälkihuolto on ollut vain hiukan apuna. Asunnottomuutta vain ollut nyt hetken. (V6)

Jälkihuollosta en ole saanut tukea. En edes tiedä kuka on sosiaalityöntekijäni. Asunnottomien palveluista olen saanut hyvää tukea ja palvelua. Olen unohtanut mainita, että olen jälkihuollon asiakas. Nyt olen Asumisen tuen jonossa tuettuun asumiseen. Lisäksi olen saanut tukea korvaushoidon aloittamiseen. Päihteet pääsyy asunnottomuuteen. Halu on päihteettömään elämään. (V5)

Se oli todella surkeaa ja olisin tarvinnut enemmän tukea esim asunnon hakemisessa ja keinoja millä saisin pidettyä asunnon jatkossa. Viimeisen asunnottomuus jakson jälkeen sain kotiin tuottavaa tukea ja se kesti pari vuotta, siitä oli todella paljon apua. (v2)

9.3 Tuentarpeet asumisen turvaamiseksi

Tutkimuksen avulla haluttiin lisäksi selvittää mitä tarpeita ja toiveita vastaajilla oli tutkimukseen vastaamisen hetkellä liittyen heidän asumisensa turvaamiseksi.

Vastausten perusteella teemoiksi nousivat terveyteen liittyvän tuen tarve, asumisen tuen tarve sekä sosiaalinen tuki ja arjenhallinta.

Monet vastaajat kertoivat tarvitsevansa terveyteen liittyvää tukea, erityisesti mielenterveys- ja päihdehaasteisiin. Vastauksissa korostuivat mielenterveysongelmat, kuten masennus, paniikkihäiriö ja ADHD. Vastaajat toivoivat saavansa hoitoa ja lääkitystä sekä apua päihteiden käytön lopettamiseen. Osa koki, ettei heidän haasteisiinsa tarjottu riittävästi tukea, ja että palveluiden hitaus ja vaikea saavutettavuus vaikeuttivat tilannetta entisestään.

Vastauksista nousi esiin tarve asumisen tukeen, erityisesti vastaajien toiveiden ja kokemusten perusteella. Vastaajat toivoivat jatkuvaa ja tiiviimpää apua työntekijöiltä, kuten ohjausta ja tukea arjessa selviytymiseen. Esimerkiksi kotikäynnit, saattotuki asiointiin ja kotiin vietävät palvelut mainittiin tärkeinä. Osa vastaajista koki nykyisen tuen riittäväksi, mutta toiset kokivat tarvitsevansa tiiviimpää tukea erityisesti asumisen järjestämisessä.

Vastauksista nousivat sosiaalisen tuen ja arjenhallintaan liittyvät tuen tarpeet, sillä vastaajat korostivat selkeästi tarvitsevansa apua päivittäisten asioiden hoitamisessa. Esimerkiksi toiveet kotikäynneistä, apu taloudenhallinnassa sekä Kelan ja muiden virastoasioiden hoitamisessa osoittavat, että vastaajat kokevat tarvitsevansa jatkuvaa ja käytännönläheistä tukea arjen hallintaan. Lisäksi sosiaalisten suhteiden rakentamiseen ja rajaamiseen liittyvät toiveet korostavat tarvetta sosiaalisen tuen vahvistamiseen. Osa vastaajista kertoi kohdanneensa haasteita sosiaalityöntekijöiden tavoittamisessa sekä tapaamisten vähäisyydessä, mikä heidän mukaansa on vaikeuttanut arjenhallintaa ja tarvittavan tuen saamista.

Hyvät lääkkeet masennukseen ja paniikkihäiriöön. Joudun ostamaan "kadulta" lääkkeet. Asunnon saamiseen apua. Joku kävisi kerran viikossa, tai henkilökunta olisi lähellä. Tukea jälkihuollon kanssa työskentelyyn. En halua, että loppuu, koska haluan vielä kouluun. (V7)

Minulla on hoitamaton ADHD, jota ei kuulemma hoideta nyt lääkahoitona, koska minulla päihteiden käyttöä. Haluaisin tukea ADHD:n hoitamiseen. Tekemistä päiviin. Opastusta, mistä saa halvalla asioita. Jotain työtä. Normaalial elämää. Kela asioissa ja virastoasioissa tukea. Pankkikortin ja verkkopankki tunnukset. Puhelimen. Ei voi

hoitaa asioita ilman niitä. Kaverit suuri syy asunnottomuuteen, koska vaikea rajata kavereita. Kaveria pitää auttaa. Tuohon apua. (V6)

Tukea kotiin hyviltä työntekijöiltä. Vaikea liikkua ja asioida, niin tukea palveluihin, ihan saattotukena. Joku kuntouttava työ tai työkokeilu olisi kiva. Jälkihuoltoon uudestaan kiinnittyminen. Erittäin paljon tukea ja tsemppausta päihteiden lopettamiseen. Vinkkejä, mistä voisi löytää kavereita ja normaalia elämää. Jos menen Asumisentuen kautta, niin suht nopea siirto jälkihuollon asuntoon. (V5)

Mielenterveys- ja päihdehaasteet yhdistettynä ei saa tarpeeksi apua. Oma sosiaalityöntekijää ei näy. Ongelmana, kun puhelin välillä varastetaan/häviää, ei saa sosiaalityöntekijää kiinni. Tiiviimpi tuki ja enemmän apua mielenterveys/päihdehoitoon. Joka paikassa liian pitkät jonot, ja tuntuu, ettei oteta vakavasti. Oma työntekijä jostain auttamaan ja tukemaan asioissa ainakin kerran viikossa. (V4)

9.4 Kokemukset lastensuojelun jälkihuollon tuesta ja palveluista

Vastaajia pyydettiin kertomaan kyselyssä heidän kokemuksiaan ja mielipiteitään lastensuojelun jälkihuollon tarjoamasta tuesta ja palveluista. Vastausten perusteella teemoiksi nousivat puutteellinen tuki ja yhteydenpidon haasteet, tiedonpuute sekä tuen ja palveluiden vaikuttavuus.

Puutteellinen tuki ja yhteydenpidon haasteet nousivat esiin vastauksissa. Useat vastaajat kertoivat, etteivät he olleet saaneet riittävästi tukea jälkihuollon kautta, mikä näkyi esimerkiksi siinä, että tukea ei ollut riittävästi tarjolla psyykkisiin ongelmiin, kuten masennukseen. Myös päihteiden käytön lisääntyessä tuki oli heikentynyt. Lisäksi yhteydenpito työntekijöiden kanssa osoittautui haastavaksi, sillä työntekijöiden vaihtuvuus, epäselvyys yhteystiedoista ja sosiaalityöntekijöiden kiire vaikeuttivat kontaktin ja tuen saamista.

Tiedonpuute näkyi vastauksissa eri tilanteissa. Osa vastaajista koki, etteivät he olleet saaneet riittävästi tietoa jälkihuollon tarjoamista palveluista tai työntekijävaihdosten takia tietoa siitä kuka heidän työntekijänsä on. Yksi vastaajista kertoi, ettei ollut tietoinen siitä, mitä tukea jälkihuolto voisi hänelle tarjota, ja tämän vuoksi palveluita jäi hyödyntämättä. Lisäksi eräs vastaaja kertoi saaneensa

jälkihuoltoon liittyvää apua kolmannen sektorin kautta, mutta ei ollut aiemmin tietoinen, että tällainen tuki oli saatavilla.

Vastauksista kävi ilmi, että tuen vaikuttavuus vaihteli yksilöiden kokemusten välillä. Suurin osa vastaajista koki, että he olivat jääneet lähes ilman apua tai että tuki ei vastannut heidän tarpeitaan, kun taas yksi vastaaja totesi, että hän koki saaneensa juuri sellaista tukea kuin oli tarvinnut. Monet vastaajat nostivat esiin sen, että jälkihuollon tuki on ollut liian vähäistä ja että esimerkiksi työntekijöiden vaihtuvuus oli heikentänyt tuen jatkuvuutta ja vaikuttavuutta.

Olen ollut itse passiivinen masennuksen takia. Olisin toivonut enemmän tukea ja yhteydenottoja. Kaveriporukka rikkoi kotona paikkoja ja metelöi, joten sain hädän. En ole saanut uutta asuntoa. (V7)

Kun päihteidenkäyttö lisääntyi, niin tuki väheni. Kolmannellakin sektorilla apua jälkihuoltoasioista, joista en tiennyt. Voisi lisätä tukea. En edes tiedä, ketkä ovat minun työntekijöitani jälkihuollossa, koska ne kuulemma vaihtui. Eli tuki erittäin vähäistä. (V6)

Erittäin heikkoa. Kaksi kertaa asunnoton, enkä ole saanut tukea asunnottomuuteen. Jälkihuolto loppuu kohta. Yksi jälkihuollon sosiaaliohjaaja oli kiva ja ymmärsi. Sen jälkeisen kanssa en halua työskennellä, koska sosiaaliohjaaja puhuu liikaa, eikä oikein kuuntele. (V4)

En oikein ollut tietoinen mitä apua olisin voinut saada jälkihuollosta. Tämän takia moni palvelu jäi käyttämättä. Niistä pitäisi kertoa enemmän jälkihuolto nuorille! (V2)

9.5 Asiakaskokemukset ja ammattilaisten toiminnan kehittäminen

Tutkimuksen avulla kartoitettiin lopuksi vastaajien mielipiteitä asunnottomuuden aikana kohtaamistaan ammattilaisista ja työntekijöistä sekä heidän ajatuksiaan siitä, miten ammattilaiset voisivat kehittää toimintaansa. Vastausten perusteella teemoiksi nousivat vuorovaikutus ja kohtaaminen, yksilöllinen tuki sekä ammattilaisten toimintatavat ja palveluohjaus.

Vastauksissa nousi esiin vuorovaikutuksen ja kohtaamisen tärkeys. Useat vastaajat korostivat tarvetta paremmalle vuorovaikutukselle ammattilaisten kanssa.

He toivoivat, että työntekijät kuuntelisivat enemmän ja antaisivat tilaa keskusteluille sen sijaan, että neuvoisivat tai olettaisivat liikaa. Osa vastaajista koki, että heitä ei kohdattu ihmisenä, vaan pelkkinä ongelmina. Erityisesti kolmannen sektorin työntekijät saivat kiitosta, koska heiltä koettiin saavan enemmän inhimillistä ja empaattista kohtaamista.

Yksilöllisen tuen merkitys nousi myös esiin vastauksissa. Osa vastaajista koki saaneensa juuri sellaista tukea kuin tarvitsikin. Kiitosta saivat ne ammattilaiset, jotka kohtasivat asiakkaat empaattisesti ja kannustavasti ja auttoivat heitä heidän omien tarpeidensa mukaisesti. Vastaajat toivoivat, että työntekijät ottaisivat paremmin huomioon ja ymmärtäisivät asiakkaiden henkilökohtaiset elämäntilanteet.

Ammattilaisten toiminta ja palveluohjaus nousivat vastauksissa esiin monin tavoin, erityisesti liittyen siihen, miten työntekijät ohjasivat asiakkaita palveluihin ja tarjosivat tukea. Vastaajat toivat esille työntekijöiden kiireen ja toivoivat, että he saisivat enemmän ohjausta sellaisten palveluiden pariin, joista olisi heille konkreettista apua. Lisäksi korostettiin tarvetta henkilökohtaiselle ohjaukselle, joka huomioi asiakkaiden monimutkaiset elämäntilanteet ja auttaa hyödyntämään palveluita, jotka tukevat heidän elämäänsä kokonaisvaltaisesti.

Ymmärtää enemmän jälkihuoltoasioista. Olen laitoslapsi ja käynyt useita laitoksia läpi. Lisäksi olen ollut vankilassa. Vanhemmat eivät ole jeesanneet. Lastenkodissa kaikki tekivät puolestani asiat, joten ei voi olettaa, että elämäntaidot ovat välttämättä samat. Kiva on ollut, että on palveluita, missä voi oikeasti jutella ja siellä myös kivaa tekemistä. Enemmän tukea jälkihuollon kanssa työskentelyyn. (V6)

Sosiaalityöntekijöillä on paljon töitä. Voisi ohjata enemmän hyviin palveluihin, mistä saa apua, jos heillä kiire. Ettei katsota pelkkänä päihteidenkäyttäjänä, vaan kokonaiskuvaa. Että työntekijät luottaisivat enemmän asiakkaisiin. (V5)

Pitää minua ihmisenä, eikä vain ongelmana. Moni kaupungin ulkopuolinen työntekijä, jotka tekevät töitä kolmannella sektorilla, ymmärtävät minua enemmän, ja niillä on aikaa kuunnella. "Sossut voisivat mennä ottamaan oppia niiltä, miten tehdä duunit". (V4)

Olen kiitollinen niille muutamalla ammattilaiselle jotka kohtasivat minut ihmisenä eivätkä nähneet vain kasaa ongelmia. He olivat valmiita

auttamaan minua siihen suuntaan elämässä mihin itse halusin mennä eikä ollut vaatimassa jotain mitä en halunnut. He olivat todella kannustavia ja tsemppaavia pienissäkin asioissa ja he näkivät minussa jotain arvokasta kun en itse nähnyt. Toivoisin että useammat ammattilaiset toimisivat tällä tavalla ja kohtaisivat nuoren nuorena eikä ongelmanuorena. (V2)

Ymmärtää, että teen parhaani. Ero tuli ja kämppä lähti alta. Olin pohjalla jonkun aikaa, ja mut nähtiin riesana. Moni oli kyllä hyviä työntekijöitä, ja jeesas, minkä pysty. Jotkut halusi laittaa mut AStu jonoon, mutta kerroin, että hoidan tämän jälkihuollon kanssa. Jengillä ei ole tarpeeksi tietämystä jälkihuollosta. Kohdata ihmisenä. (V1)

10 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

10.1 Eettisyyden näkökulma

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry (2020) on kuvannut ja julkaissut asiakirjan eettisen ja hyvien tieteellisten käytäntöjen mukaisesta opinnäytetyöprosessista ammattikorkeakouluille. Kyseisiä ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisiä suosituksia oli sitouduttu noudattamaan koko opinnäytetyöprosessin ajan. Opinnäytetyössä huolehdittiin erityisesti tutkimuksen eettisyydestä ja hyvien tieteellisten käytäntöjen noudattamisesta. Tämä näkyi koko tutkimusprosessin ajan aina aineiston keruusta ja käsittelystä raportointiin, varmistaen osallistujien anonymiteetin ja tietosuojan säilymisen. Lisäksi varmistettiin, että tutkimus toteutettiin rehellisesti, tarkasti ja vastuullisesti.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tuoda esiin jälkihuollon asiakkaiden omakohtaisia kokemuksia asunnottomuudesta. Kun aihe on arkaluontoinen, tutkijoiden tulee toimia niin, ettei tutkittaville aiheudu merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja (Juuti & Puusa, 2020, s. 175). Tarpeettoman haitan välttämiseksi tulee tutkijoiden perehtyä aiheeseen huolellisesti. Kyselyyn vastaaville järjestämisessä tulee varmistaa, että tutkittava voi kokea olonsa mukavaksi. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, s. 7–12.) Opinnäytetyön kyselyyn vastaaminen oli täysin vapaaehtoista ja anonyymiä. Kyselyssä vastaajat kertoivat omista kokemuksistaan ja

ajatuksistaan ilman tunnistettavia tietoja. Kyselyn liitteeksi luotiin saatekirje, jossa oli tietoa opinnäytetyöstä, kyselyn ja tutkimuksen tarkoituksesta, vastaajan oikeuksista sekä siitä miten annettuja vastauksia käytettiin. Kyselylomakkeen alussa oli tiivistetyksi samat oleelliset tiedot kuin saatekirjeessä. Tilanteessa, jossa tutkittava on vuorovaikutuksessa tutkijan kanssa, edellytetään, että tutkittava antaa tietoon perustuvan suostumuksen osallistua tutkimukseen. Tämä koskee tilanteita, joissa tutkittavia pyydetään esimerkiksi osallistumaan kyselyihin, antamaan tietoja tai lupia heidän tietojensa käyttöön. Tutkittavan tulee ennen suostumuksensa antamista saada riittävästi tietoa tutkimuksesta ja omista oikeuksistaan tutkittavana. (Kuula-Luumi, i.a.)

Kyselylomakkeen ensimmäinen kysymys koski osallistujan ymmärrystä kyselyyn osallistumisen tarkoituksesta ja sitä, että heidän vastauksiaan sai käyttää opinnäytetyön tutkimuksessa. Tähän kysymykseen tuli vastata myönteisesti, jotta kyselyssä pääsi etenemään. Näin varmistettiin vastaajien tietoinen suostumus tutkimukseen. Jokainen vastaaja antoi suostumuksensa kyselyyn.

Tutkimuksen kohteena oli lastensuojelun jälkihuollon nykyisten asiakkaiden kokemukset. Koska lastensuojelutausta on salassa pidettävää tietoa, opinnäytetyön tekijöillä ei ollut oikeutta saada tietoonsa kyselyyn vastanneiden henkilöllisyyksiä. Tästä syystä opinnäytetyön tekijät eivät itse olleet yhteydessä vastaajiin missään opinnäytetyön vaiheessa. Kyselyn suoritti työelämäkumppanin alaisuudessa työskennellyt henkilö, jolla oli työnsä puolesta oikeus päästä käsiksi salassa pidettäviin tietoihin. Pelkästään tieto siitä, että henkilö on tai on ollut lastensuojelun asiakkaana, on salassa pidettävää tietoa, joten tietoa ei saa ilmaista sivullisille. Sivullisella tarkoitetaan muuta henkilöä kuin se, joka on asianomaisen palvelujärjestäjän palveluksessa. (Sosiaalihuollon viranomaisen salassapitovelvollisuus, 2024.) Webropol-kyselylinkki lähetettiin yhteyshenkilön työsähköpostiin, josta hän avasi kyselyn vastaajien täytettäväksi.

Ennen tutkimuksen aloittamista selvitettiin työelämäkumppanin yksikön johtajalta sähköpostin välityksellä tutkimusluvan tarvetta. Saadun vastauksen mukaan tutkimuslupaa ei ollut tarpeen hankkia, koska tutkittavat henkilöt eivät olleet Barnavårdsföreningens kirjoilla olevia asiakkaita. Tutkimuslupaa ei ole tarpeen

hankkia, mikäli tutkittavia ei hankita jostain organisaatiosta, yrityksestä tai muusta vastaavasta paikasta (Kuula-Luumi, i.a.). Lisäksi tutkittavat henkilöt olivat täysi-ikäisiä, jotka antoivat itse suostumuksensa osallistua tutkimukseen ja joiden tietoja tutkimustarkoituksessa analysoitiin ja koottiin anonyymisti. Vastausten keräämisen hoiti Barnavårdsföreningenin oma työntekijä, mikä vahvisti sen, että kaikki eettiset periaatteet tulivat huomioiduksi tutkimuksen aikana.

10.2 Luotettavuuden näkökulma

Luotettavuus ja sen arviointi tulee kohdistaa koko tutkimustyön prosessiin, sen tarkoituksenmukaisuuteen sekä johdonmukaisuuteen. Johdonmukaisuus perustuu siihen, kuinka tarkasti ja luotettavasti tutkittavan ilmiön perusrakenne, tutkimusaineisto, lähestymistapa, analyysimenetelmä ja analyysitapa, tulosten esittäminen ja johtopäätösten teko tuodaan esiin. Tutkimustyössä käytettävä menetelmä on valittava sen mukaan, mitä tietoa halutaan tuottaa. Ollakseen luotettava, tutkimusotteen on tehtävä oikeutta tutkivalle ilmiölle, sen luonteelle sekä kysymyksenasettelulle. Validiteetti tarkoittaa tutkimustyön pätevyyttä ja luotettavuutta, ja se kertoo miten saadut tulokset vastaavat todellisuutta, ovat yleistettäviä sekä oikeita. (Hyväri & Vuokila-Oikkonen, 2020.)

Tulosten esittämisen ja johtopäätösten tekovaiheessa tehtyjä valintoja perusteltiin luotettavuudella. Tutkimusotteena haluttiin tehdä oikeutta tutkittavalle ilmiölle ja sen luonteelle. Tämän takia vastausten analysoinnissa käytettiin sanavalintoja kuten useat ja moni, numeraalisten ilmausten sijaan. Kvalitatiiviselle tutkimukselle tunnusomaista on tietystä ilmiöstä syvemmän ymmärryksen tavoittelu (Juhila, i.a.-a). Täten tilastolliset yhteydet sanallisten tutkimustuloksien esittelyvaiheessa eivät olisi olleet perusteltuja. Kyselyyn vastaajien omakohtaiset kokemukset ja sanallisten vastausten sisältö olivat tärkeämpiä kuin niiden tilastollisuus. Valittu kvalitatiivisen aineiston analyysimenetelmä eli teemoittelu, tuki opinäytetyön luotettavuutta ja piti tutkimuksen johdonmukaisena.

Yhdeksi luotettavuuden haasteeksi tiedostettiin vastaajien ja heiltä saatujen vastausten mahdollinen vähäinen määrä, mutta yksittäistenkin omakohtaisten

kokemusten kerääminen koettiin arvokkaana. Lisäksi tutkimuksen aiheen henkilökohtaisuus ja arkuus voivat heikentää tutkimuksen luotettavuutta, minkä takia pyrittiin panostamaan kyselylomakkeen kysymysten sekä vastausvaihtoehtojen selkeyteen ja aseteluun. Kyselyn pituus pidettiin lyhyenä, jotta vastaajien kiinnostus säilyi. Kyselylomakkeiden suurimpana haasteena on se, että vaikka tutkija olisi kuinka huolellinen vastausvaihtoehtoja laatiessaan, ne harvoin pystyvät täysin kuvaamaan vastaajien ajatusmaailmaa tai maailmankuvaa (Hirsjärvi & Hurme, 2022, luku Haastattelu vai kyselylomake).

11 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa jälkihuollon asiakkaiden kokemuksista heidän asunnottomuuteensa johtaneista syistä ja palvelutarpeista. Lisäksi tavoitteena oli tuottaa tietoa jälkihuollon työntekijöille, jotta nuorten asunnottomuuteen johtaneita syitä voitaisiin tunnistaa ja näin kehittää ennaltaehkäiseviä palveluita ja tukimuotoja jälkihuollon asiakkaille. Tarkoituksena oli sähköisen kyselytutkimuksen avulla tuoda esiin jälkihuollon asiakkaiden omakohtaisia kokemuksia asunnottomuudesta. Teoreettisen viitekehyksen ja tutkimuskysymysten suunnittelun jälkeen koottiin sähköisen kyselylomakkeen kysymykset. Aineiston analyysin aikana havaittiin, että tutkimustulokset olivat saman suuntaisia opinnäytetyön teoreettisen taustan kanssa.

Ensimmäinen tutkimuskysymys koski jälkihuollon asiakkaiden asunnottomuuden taustalla olevia syitä ja niitä tekijöitä, jotka heidän kokemuksiansa mukaan olivat vaikuttaneet koettuun asunnottomuuteen. Syyt ja asiat, jotka olivat vaikuttaneet lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden kokemaan asunnottomuuteen, ovat moninaisia, päällekkäisiä ja limittäin olemassa olevia. Tämä lisää riskiä kokea asunnottomuutta uudelleen. Jokaisen koetun asunnottomuuden taustalla on yhtä monta erilaista polkua kuin on sen kokijaa. Tutkimuksen aineistossa asunnottomuuden syiksi ja vaikuttaviksi tekijöiksi nousivat etenkin hädät, päihteiden käyttö, taloudelliset haasteet, riittämättömät tuen ja palveluiden määrät, vähäiset

asumisen taidot sekä mielenterveyden haasteet. Huomion arvoisina vaikuttajina asunnottomuuteen koettiin myös kaverit ja heidän toimintansa sekä ylisukupolvinen huono-osaisuus.

Toinen tutkimuskysymys koski nuorten saamia tukimuotoja ja palveluita asunnottomuuden aikana sekä heidän mielipiteitään niistä. Vastausten perusteella voitiin todeta, että jälkihuollon asiakkaiden kokemukset asunnottomuudesta ja saamaansa tuesta osoittivat useita keskeisiä haasteita. Vastaajat korostivat matalan kynnyksen palveluiden ja läheisverkostojen merkitystä, mutta samalla moni koki julkisen sektorin tarjoaman tuen riittämättömäksi. Erityisesti jälkihuollon tarjoama tuki nähtiin usein vähäisenä, mikä vaikutti merkittävästi nuorten elämään ja heidän mahdollisuuksiinsa selvitä itsenäisesti.

Vastaajat ilmensivät myös tiedonpuutetta, sillä monet eivät olleet tietoisia käytettävissä olevista palveluista tai eivät tieneet, kuka heidän sosiaalityöntekijänsä oli. Yhteydenpidon haasteet työntekijöiden kanssa, kuten työntekijöiden vaihtuvuus ja kiire, heikensivät tuen jatkuvuutta ja vaikuttavuutta. Toisaalta osa vastaajista koki saaneensa arvokasta tukea kolmannen sektorin kautta, mikä osoittaa, että vaihtoehtoiset tukimuodot voivat olla elintärkeitä asunnottomuudesta selviytymisessä. Tuloksissa esiin nousseet haasteet ja kokemukset viittaavat siihen, että palveluohjauksen ja tuen tulisi olla paremmin kohdennettuja, jotta ne vastaisivat asunnottomien nuorten yksilöllisiin tarpeisiin ja tukisivat heidän siirtymistään kohti itsenäistä elämää.

Viimeinen tutkimuskysymys koski sitä, miten vastaajien mielestä ammattilaisten tulisi ottaa huomioon asiakkaiden asunnottomuuden kokemukset tarjotessaan tukea lastensuojelun jälkihuollon asiakkaille. Vastausten mukaan ammattilaisten on ensisijaisen tärkeää parantaa vuorovaikutusta asiakkaiden kanssa. Monet vastaajista toivoivat, että heitä kuunneltaisiin enemmän ja että ammattilaiset antaisivat tilaa keskustelulle, mikä osaltaan vahvistaisi luottamusta asiakassuhteissa. Myös yksilöllisen tuen tarjoaminen nousi keskeiseksi asiaksi. Vastaajat korostivat, että ammattilaisten tulisi ottaa paremmin huomioon heidän yksilölliset tarpeensa ja elämäntilanteensa.

Ne ammattilaiset, jotka kohtasivat asiakkaat empaattisesti ja kannustavasti, saivat kiitosta, mikä osoittaa, että inhimillinen kohtaaminen on tärkeää. Vastausten perusteella myös palveluohjausta tulisi parantaa, jotta asiakkaat saisivat selkeästi tietoa ja ohjausta niistä palveluista, joita he tarvitsevat ja jotka heille kuuluvat. Julkisen sektorin tarjoama tuki koettiin riittämättömäksi, ja yhdeksi haasteeksi nousi yhteydensaanti sosiaalityöntekijöihin. Tämä viittaa tarpeeseen parantaa palveluiden saavutettavuutta ja työntekijöiden tietämystä eri tukimuodoista.

12 POHDINTA

Opinnäytetyön prosessi oli monipuolinen ja kehittävä. Haasteita ilmeni, mutta haasteiden kohtaaminen ei aina ole negatiivista. Näin jälkikäteen on helppo reflektoida ja nähdä haasteiden olleen tutkimuksen ja oman ammatillisuuden kannalta hyödyttäviä kokemuksia. Yksi isoimmista haasteista oli opinnäytetyön tiukka toteutusaikataulu. Aikapaine toisaalta motivoi pysymään aikataulussa. Prosessi oli eläväinen ja suunnitelmavaiheessa koettiin prosessin suurimpia muutoksia, jolloin myös tutkimus ja sen toteutus muuttuivat eniten. Opinnäytetyön tutkimuksen rajallisuus tuli ottaa huomioon, joka vaikutti erityisesti aikatauluun. Opinnäytetyönä tehtyä tutkimusta ei ole tarkoituskaan tehdä monia vuosia kuten esimerkiksi yliopistoissa suoritettavia tutkimuksia.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan opinnäytetyön tutkimusmetodina oli teema-haastattelu, mikä olisi osaltaan kehittänyt kohtaamisen taitoja. Lastensuojelun jälkihuollon asiakkuus on salassa pidettävää tietoa, joten juridisten syiden takia opinnäytetyöntekijät eivät voineet saada tietoonsa haastateltavien henkilöllisyyksiä. Tästä syystä opinnäytetyön suunnitelma muuttui täysin ja ainoaksi vaihtoehdoksi tutkimuksen suorittamiselle jäi kyselylomakkeen teko. Tutkimuslupaa ei tutkimukselle tarvittu, sillä työelämäkumppani tarjoaa tukea, ohjausta ja palveluita lastensuojelun jälkihuollon asiakkaille, mutta heidän organisaatiossaan ei ole kirjausvelvoitetta asiakkaista.

Työelämäkumppanin yhteyshenkilön kanssa yhteistyö sujui hyvin. Tarvittavaa tukea ja palautetta saatiin koko tutkimuksen ajan. Oli myös helpottavaa, että yhteyshenkilö oli joustava tutkimuksen suunnitelman ja tutkimusmetodin muuttuessa, sillä lopullinen tutkimuksen suoritustapa työllisti häntä enemmän kuin oli alustavasti pohdittu. Opinnäytetyön tekijöinä pystyimme myös joustamaan, kun yhteyshenkilömme pyysi pitämään kyselyä avoimena hieman pidempään kuin olimme alun perin suunnitelleet. Olimme lisäksi varautuneet yhdessä työelämäkumppanimme kanssa siihen, että aineisto tulisi otokseltaan olemaan hyvin pieni. Koimme kuitenkin pienenkin otoksen olevan merkityksellinen lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden kokeman asunnottomuuden takia. Lisäksi koimme kyselyyn vastanneiden nuorien äänen kuuluviin tuomisen tärkeäksi sekä tutkimuksen että palveluiden kehittämisen näkökulmasta.

Toteutettu tutkimuspainotteinen opinnäytetyö kehitti sosionomille määriteltyjä kompetenssejamme koko prosessin ajan. Osa kompetensseista kehittyi enemmän kuin muut. Tutkimuksen kaikissa vaiheissa eettisyys oli vahvasti esillä. Jokainen tehty päätös opinnäytetyön aikana kävi läpi eettisen tarkastelun ja pohdinnan. Eettiseen osaamiseen kuului myös yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja moninaisuuden edistäminen, joka toteutui tutkimusjoukkoa kunnioittavalla tavalla. Tähän tutkimukseen osallistunut tutkimusjoukko koostui haavoittuvassa asemassa olevista henkilöistä, ja heidän tilanteensa parantaminen oli tutkimuksen keskeinen eettinen lähtökohta.

Sosiaalialan asiakastyön osaaminen on kompetensseista se, joka jäi vähemmälle huomiolle. Tähän vaikutti tutkimuksen toteutustapa. Vaikka tutkimuksen aikana ei oltu suorassa kontaktissa tutkittaviin henkilöihin, heihin oltiin välillisesti yhteydessä kyselylomaketta suunnitellessa. Erityisesti lomakkeen kieli, kysymysten määrä ja selkeys oli suunniteltu heidän tarpeitaan ajatellen. Lisäksi saatekirjeen avulla pystyttiin kertomaan tutkittaville henkilöille, miksi tutkimus tehtiin ja mihin sillä pyrittiin. Asiakastyön osaamiseen kuuluu asiakastyön dokumentointi huomioiden tietoturva- ja -suoja vaatimukset, ja nämä toteutuivat osin samanaikaisesti eettisen harkinnan kanssa. Sosiaalialan palveluosaaminen on sen pirstaleisuuden takia yksi tärkeimmistä sosionomin kompetensseista. Tutkimusjoukolta

saadut vastaukset lisäsivät tietoutta eri sektoreiden tuottamista sosiaali- ja terveyspalveluista ja yleisesti Suomen sosiaalipalvelujärjestelmästä.

Kriittinen ja osallisuutta edistävä yhteiskuntaosaaminen oli keskiössä koko tutkimuksen ajan. Ilmiöiden merkityksen arviointi oli tutkimuksen ydin. Tutkimuksen kautta analysoitiin nuorten kokemaa eriarvoisuutta, huono-osaisuutta sekä hyvinvointia ja peilattiin näitä teemoja nyky-yhteiskuntaamme. Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen toteutettiin tiedon tuottamisen ja analysoinnin kautta hyvinvoinnin edistämiseksi. Työelämälähtöinen tutkimustarve oli keskeinen tekijä tutkimuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Tutkimustyö toteutettiin tutkimuseettisiä periaatteita kunnioittaen.

Kompetensseissa nostettiin esiin kriittinen ja osallisuutta edistävä yhteiskuntaosaaminen, ja tämän kautta muodostui tutkimuksesta esiin nouseva tarve jatko-tutkimukselle. Lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden ei tulisi kokea asunnottomuutta. Suomen sosiaalipalvelujärjestelmä tarjoaa monialaisesti tukea ja palveluita, mutta näiden palveluiden saatavuus ja saavutettavuus on ensiarvoisen tärkeää. Asiakastyön käytänteitä, menetelmiä ja palveluprosesseja tulisi kehittää lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden asunnottomuuden ehkäisemiseksi.

Kyselyn avulla saatiin asiakaslähtöistä palautetta sosiaalialan ammattilaisille, jotka työskentelevät lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden kanssa. Vastaajat toivoivat, että heidät kohdattaisiin ensisijaisesti ihmisinä, eikä vain ongelmiensa kautta. Lisäksi vastaajat toivoivat, että sosiaalityöntekijät olisivat paremmin tavoitettavissa. Saatavilla olevista tukimuodoista ja palveluista tulisi myös vastaajien mukaan tiedottaa paremmin, jotta niitä hyödynnettäisiin tehokkaammin. Myös palveluiden ja tuen yhtenäistämistä on syytä pohtia, jotta niiden vaikuttavuutta voitaisiin parantaa.

LÄHTEET

- Aluehallintovirasto. (14.12.2020). *Sijaishuolto: lapsella oltava täysi tuki myös itsenäisen asumisen harjoittelussa*. <https://avi.fi/tiedote/-/tiedote/69896545>
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. (2020). *Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset*. Arene. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULU-JEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>
- Araneva, M. (i.a.). Jälkihuollon lainsäädäntö ja oikeudellinen sääntely. Teoksessa L. Reito, *Kulje rinnalla, auta eteenpäin ja osoita, että välität – mitä nuoret kertovat jälkihuollosta ja toivovat sen tulevaisuudelta* (s. 5–20). Aspa-säätiö. Saatavilla 15.4.2024 https://www.aspa.fi/wp-content/uploads/2023/05/Lapsistrategia_jalkihuoltoselvitys.pdf
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. (17.2.2020). *Asunnottomat 2019*. <https://www.ara.fi/fi/document/asunnottomat-2019>
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. (2/2021). *Asunnottomat 2020*. <https://www.ara.fi/fi/document/asunnottomat-2020>
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. (2/2022). *Asunnottomat 2021*. <https://www.ara.fi/fi/document/asunnottomat-2021>
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. (2/2023). *Asunnottomat 2022*. <https://www.ara.fi/fi/document/asunnottomat-2022>
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. (2/2024a). *Asunnottomat 2023*. <https://www.ara.fi/fi/document/asunnottomat-2023>
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. (24.5.2024b). *Asunnottomuusselvitykset*. <https://www.ara.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/asunnottomuus>
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. (5.3.2019). *Asunnottomat 2018*. <https://www.ara.fi/fi/document/asunnottomat-2018>
- Barnavårdsföreningen. (i.a.-a). *Tietoa meistä*. Saatavilla 13.4.2024 <https://www.bvif.fi/fi/tietoa-meista/>

- Barnavårdsföreningen. (i.a.-b). *Oman elämäni supertähti*. Saatavilla 13.5.2024
<https://www.bvif.fi/fi/ammattilaisille/oman-elamani-supertahti-toiminta/>
- Custódio, I. (2020). *Ensiaskel tulevaisuuteen – 16-vuotiaiden nuorten ajatuksia itsenäisestä asumisesta*. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 3/2020. https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Ensiaskel-tulevaisuuteen_verkkojulkaisu.pdf
- European Commission. (25.4.2024). *Estimated average age of young people leaving the parental household by sex* (yth_demo_030). Eurostat. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/yth_demo_030_custom_11413828/default/table?lang=en
- Forsell, M., & Kuoppala, T. (2.5.2024). *Lastensuojelu 2023: Joka kuudennesta teinistä tehtiin lastensuojeluilmoitus vuonna 2023*. Tilastoraportti 19/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024043024171>
- Gissler, M., Kekkonen M., & Känkänen, P. (2018). *Nuoret palveluiden pau-loissa: Nuorten elinolot -vuosikirja 2018*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-200-0>
- Heinonen, H. (2016). Esipuhe. Teoksessa S. Pukkio, & T. Hipp (toim.), *Mikä jälki jää?: Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön* (s. 2–4). Lastensuojelun Keskusliitto. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf>
- Hirschovits-Gerz, T., Heino, T., Laine, T., & Weckroth, N. (toim.). (2023). *Kohti laadukasta aikuistumisen tukea: Yhdessä aikuisuuteen – Elämässä eteenpäin -hankkeen loppuraportti*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-078-1>
- Hirsjärvi, S., & Hurme H. (2022). *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus.
- Hyväri, S., & Vuokila-Oikkonen, P. (2020). *Tutkimus- ja kehittämistyön luotettavuus*. Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://libguides.diak.fi/c.php?g=670543&p=4760642>
- Hyvärinen, S. (12.12.2018). *Sosiaalihuolto, lastensuojelu ja perheiden tuki*. Käypä hoito – suositus. Suomalainen lääkäriseura Duodecim. <https://www.kaypahoito.fi/nix02616>

- Itsenäistymisvarat. (22.8.2024). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/lasten-ja-nuorten-lastensuojeluopas/lastensuojelun-toiminta/jalkihuolto-ja-itsenaistyminen/itsenaistymisvarat>
- Jokinen, S.-M. (i.a.). *Olisinpa kotona. Opas nuorten asumisen tukemiseen osana monialaista ennaltaehkäisevää yhteistyötä*. Nuorisosasuntoliitto. Saatavilla 8.5.2024 https://nal.fi/wp-content/uploads/2019/09/NAL_Olisinpa_kotona_B5.pdf
- Juhila, K. (i.a.-a). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla 30.9.2024 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>
- Juhila, K. (i.a.-b). Teemoittelu. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla 26.9.2024 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>
- Juhila, K. (i.a.-c). Koodaaminen. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla 26.9.2024 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/koodaaminen/>
- Juuti, P., & Puusa, A. (2020). Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa A. Puusa, & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 173–176). Gaudeamus.
- Jälkihuollon asiakassuunnitelma. (5.12.2023). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/lasten-ja-nuorten-lastensuojeluopas/lastensuojelun-toiminta/jalkihuolto-ja-itsenaistyminen/jalkihuollon-asiakassuunnitelma>
- Jälkihuolto. (26.2.2024). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

- Kaakinen, J. (30.1.2023). *Kotiin - Selvitysraportti tarvittavista toimenpiteistä asunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä*. Ympäristöministeriö. <https://ym.fi/documents/1410903/40549091/Selvitysraportti+asunnottomuuden+poistamiseksi+vuoteen+2023+mennessa.pdf/45d202aa-8b0f-fb92-fe27-911cbfb5b299/Selvitysraportti+asunnottomuuden+poistamiseksi+vuoteen+2023+mennessa.pdf?t=1677828135828>
- Kaasinen, M., Salokekkilä, P., & Häggman-Laitila, A. (1.4.2021). Experiences of Finnish care leavers of their involvement in the aftercare services for child welfare clients. *Health & social care in the community*, 30(1), 95–104. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/hsc.13416>
- Kehittämiskeskus Opinkirjo. (i.a.). *Aineiston analysointi*. Saatavilla 28.9.2024 <https://opinkirjo.fi/tutkimuksen-perusteet/aineiston-analysointi/>
- Korkimäki, R., Eronen, T., Hedman, J., Pakarinen, T., Pohjolainen, A., Saukkola, S., Stenvall E., Turtiainen, P., Vanhatalo N., Vierula, T., & Vuoristo, N. (31.1.2024). *Hyvää jälkeä – Jälkihuolto siirtymänä ja aikuistumisen tukena uudistuvassa palvelujärjestelmässä*. https://projects.tuni.fi/uploads/1669/20/e603d343-hyvaa-jalkea_vtr_loppuraportti_valmis200224.pdf
- Kuula-Luumi, A. (i.a.). *Tutkimuslupa, suostumus, informointi ja tietosuoja*. Saatavilla 5.6.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimuslupa-suostumus-informointi-ja-tietosuoja/>
- L 1283/2023. Laki lastensuojelulain muuttamisesta 28.12.2023/1283. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20231283>
- L 417/2007. Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- L 731/1999. Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Lastensuojelun keskusliitto. (2022). *Lastensuojelun jälkihuollon nuoret tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea*. Lastensuojelun keskusliiton politiikka-suositus, 1/2022. Saatavilla 12.5.2024

<https://www.lskl.fi/julkaisut/politiikkasuositus-lastensuojelun-jalki-huollon-asiakkaat-tarvitsevat-kokonaisvaltaista-tukea/>

- Liukko, E. & Karjalainen, P. (2023). Asunnottomuustyön ytimessä: Asunnottomuutta vähentävien sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämishankkeiden loppuraportti. *Julkari*. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-225-9>
- Ohisalo, M. (19.12.2018). Koti jokaiselle, pähkinä poliitikoille. *Politiikka*, 60(4), 331–335. <https://journal.fi/politiikka/article/view/77337>
- Pitkänen, S., Koramo, M., Valtakari, M., & Mäki J. (15.9.2023). Asunnottomuuden yhteistyöohjelman arviointi. *Ympäristöministeriön julkaisuja* 2023:32. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-574-8>
- Pukkio, S. & Hoikkala, S. (2016). Mitä jälkihuolto on. Teoksessa S. Pukkio, & T. Hipp (toim.), *Mikä jälki jää?: Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön* (s. 5–24). Lastensuojelun Keskusliitto. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf>
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa, & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 145–156). Gaudeamus.
- Rajavuori, A. (2024). *Eriarvoisuuden tila Suomessa 2024*. Kalevi Sorsa -säätiö. <https://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/eriarvoisuuden-tila-suomessa-2024.pdf>
- Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkari-nen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A., & Gissler, M. (2018). *Suomi lasten kasvuympäristönä : Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 7/2018. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-152-2>
- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (i.a.-a). *Aineiston määrä ja tutkittavat*. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla 14.9.2024 https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_2.html
- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (i.a.-b). *Teemoittelu*. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteis-

- kuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla 26.9.2024
https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html
- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (i.a.-c). *Koodaus. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteis-kuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla 26.9.2024 https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_2.html
- Saari, J., Eskelinen, N., & Björklund, L. (2020). *Raskas perintö: ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa*. Gaudeamus.
- Seppänen-Järvelä, R., Åkerblad, L., & Haapakoski, K. (14.6.2019). Monimene-
telmällisen tutkimuksen integroivat strategiat. *Yhteiskuntapolitiikka*,
84(3), 332–339. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019061220179>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (19.12.2023). *Asunnottomuutta vähentävien sote-
palvelujen kehittäminen*. [https://stm.fi/asunnottomuutta-vahenta-
vien-sote-palvelujen-kehittaminen](https://stm.fi/asunnottomuutta-vahenta-
vien-sote-palvelujen-kehittaminen)
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (27.5.2019). *Lastensuojelun jälkihuollon uudista-
mistyöryhmän loppuraportti: Lastensuojelun jälkihuollon uudistamis-
työryhmä*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita
2019:43. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4084-0>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (i.a.). *Lastensuojelu*. Saatavilla 13.4.2024
<https://stm.fi/lastensuojelu>
- Sosiaalihuollon viranomaisen salassapitovelvollisuus. (2.1.2024). Teoksessa
Lastensuojelun käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
[https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-
tuki-hallinto/hallinto/tiedon-hankkiminen-lastensuojelun-tarpeisiin-ja-
sen-luovuttaminen/sosiaalihuollon-viranomaisen-salassapitovelvolli-
suus](https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-
tuki-hallinto/hallinto/tiedon-hankkiminen-lastensuojelun-tarpeisiin-ja-
sen-luovuttaminen/sosiaalihuollon-viranomaisen-salassapitovelvolli-
suus)
- Tan, J. Y., Ratliff, G. A., Lund, I., Adams, S., Auerswald, C., & Lightfoot, M.
(2023). Positive and Negative Experiences With Supportive Ser-
vices and Programming: Gaps and Recommendations From Youth
Experiencing Homelessness. *Youth & Society*, 56(3), 500–518.
<https://doi-org.anna.diak.fi/10.1177/0044118X231183729>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (7.12.2023a). *Nuorten syrjäytymisen ehkäisy*.
[https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-ter-
veys/nuorten-syrjaytymisen-ehkaisy](https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-ter-
veys/nuorten-syrjaytymisen-ehkaisy)

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (7.12.2023b). *Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE)*. <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->
- Tilastokeskus. (i.a.). *Frekvenssi*. Saatavilla 6.10.2024
<https://stat.fi/meta/kas/frekvenssis.html>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019). Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarviointin_ohje_2019.pdf
- Vailla vakinaista asuntoa ry. (i.a.). *Asunnottomuus*. Saatavilla 8.5.2024
<https://vvary.fi/asunnottomuus/>
- Valli, R. (2018). Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5. uud. p., s. 92–116). PS-kustannus.
- Valli, R., & Perkkilä, P. (2018). Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5. uud. p., s. 117–128). PS-kustannus.
- Valtonen, M., Karjalainen, A. L., Nylund, M., Riihimäki, T., & Vesterinen, O. (toim.) (6.5.2024a). *Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas 2.0*. <https://libguides.diak.fi/c.php?g=670543&p=4760648#s-lg-box-15268739>
- Valtonen, M., Keskitalo, E., Karjalainen, A. L., Nylund, M., Riihimäki, T., & Vesterinen, O. (toim.) (6.5.2024b). *Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas 2.0*. <https://libguides.diak.fi/c.php?g=670543&p=4760663>
- Vanhatalo, N., & Stenvall, E. (2024). Sattumanvarainen jälkihuolto. Teoksessa R. Korkeamäki, T. Eronen, J. Hedman, T. Pakarinen, A. Pohjolainen, S. Saukkola, E. Stenvall, P. Turtiainen, N. Vanhatalo, T. Vierrala, & N. Vuoristo, *Hyvää jälkeä – Jälkihuolto siirtymänä ja*

aikuistumisen tukena uudistuvassa palvelujärjestelmässä (s. 22–23). Tampereen yliopisto. https://projects.tuni.fi/uploads/1669/20/e603d343-hyvaa-jalkea_vtr_loppuraportti_valmis200224.pdf

Vauhkonen, T., Kallio, J., & Erola, J. (27.10.2010). Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka*, 82(5), 501–512. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2017102650308>

Yliruka, L., Kantoluoto, A., Heino, T., Laine, T., & Hipp, T. (toim.) (2020). Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus: Osana lastensuojelun VIP-nuoren palvelupolkua. *Terveysten ja hyvinvoinnin laitos*.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-552-0>

Y-Säätiö. (i.a.-a). *Asunnottomuus*. Saatavilla 7.5.2024 <https://ysaatio.fi/asunto-ensin/asunnottomuus-kodittomuus/>

Y-Säätiö. (i.a.-b). *Tietoa*. Saatavilla 20.4.2024 <https://ysaatio.fi/asunto-ensin/tietoa/>

LIITE 1. Kyselylomakkeen saatekirje

Hei Sinä nuori!

Olemme viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teemme tutkimuspainotteista opinnäytetyötä yhteistyössä lastensuojelujärjestö Barnvårdsföreningenin kanssa. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuoda esiin jälkihuollon asiakkaiden omakohtaisia kokemuksia asunnottomuudesta. Tavoitteenamme on tuottaa tietoa jälkihuollon asiakkaiden kokemuksista heidän asunnottomuuteensa johtaneista syistä ja palvelutarpeista. Lisäksi tavoitteenamme on tuottaa tietoa jälkihuollon työntekijöille, jotta he voivat tunnistaa nuorten asunnottomuuteen johtaneita syitä ja palvelutarpeita ja näin työllään ehkäistä asunnottomuutta.

Keräämme tutkimusaineistoa oheisella verkkokyselylomakkeella. Osallistuminen ja vastaaminen on vapaaehtoista, eikä se sido sinua mihinkään. Kyselyyn vastataan anonyymisti. Kyselyyn vastaamisessa voit halutessasi saada apua Barnvårdsföreningenin työntekijältä Tomi Marttilalta. Kyselyn vastausaika on avoinna 6.9.2024 asti. Aineistoa analysoidaan tilastollisin ja laadullisin menetelmin niin, ettei yksittäisen vastaajan tiedot ole tunnistettavissa kyselyiden vastauksista. Kerättyä tutkimusaineistoa käytetään vain tähän opinnäytetyöhön ja aineisto hävitetään analyysin valmistuttua.

Vastaamalla tähän kyselyyn annat suostumuksesi käyttää kerättyjä tietoja yllä mainitun tutkimuksen tekoon. Valmis opinnäytetyö tullaan julkaisemaan osoitteessa www.theseus.fi. Mikäli koet kyselyyn vastaamisen jälkeen, että haluat poistaa vastauksesi, olethan yhteydessä Tomi Marttilaan. Tietojen poistamispyyntö tulee esittää 15.9.2024 mennessä. Opinnäytetyöhön liittyvät kysymykset voit esittää Tomi Marttilalle (tomi.marttila@bvif.fi) ja Tomin ollessa poissa, hänen sijaiselleen Laura Kyllöselle, (laura.kyllonen@bvif.fi).

Yhteistyöstä kiittäen,
opinnäytetyön tekijät Samira ja Tea

LIITE 2. Kyselylomake

Kyselytutkimus lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden kokemuksista asunnottomuuteen johtaneista syistä ja palveluntarpeista

Olemme viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teemme tutkimuspainotteista opinnäytetyötä yhteistyössä lastensuojelujärjestö Barnavårdsföreningenin kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esiin jälkihuollon asiakkaiden omakohtaisia kokemuksia asunnottomuudesta. Tavoitteenamme on tuottaa tietoa jälkihuollon asiakkaiden kokemuksista heidän asunnottomuuteensa johtaneista syistä ja taustalla olevista palveluntarpeista. Tuottamamme tiedon avulla lastensuojelun jälkihuollon työntekijät voivat kehittää omaa työtään asunnottomuuden ehkäisemiseksi.

Tutkimukseen osallistuminen ja vastaaminen on vapaaehtoista, eikä se sido sinua mihinkään. Kyselyyn vastataan anonyymisti ja aineisto käsitellään niin, ettei yksittäistä henkilöä voida tunnistaa. Kyselyyn vastaamisessa voit halutessasi saada apua Barnavårdsföreningenin työntekijältä Tomi Marttilalta.

Vastaamalla tähän kyselyyn annat suostumuksesi käyttää kerättyjä tietoja kyseisen tutkimuksen tekoon, mikäli kuitenkin koet kyselyyn vastaamisen jälkeen, että haluat poistaa vastauksesi, olethan yhteydessä Tomi Marttilaan. Tietojen poistamispyyntö tulee esittää 15.9.2024 mennessä. Kerättyä tutkimusaineistoa käytetään vain tähän opinnäytetyöhön ja aineisto hävitetään analyysin valmistuttua.

1. Olen ymmärtänyt kyselyyn osallistumiseni tarkoituksen ja vastauksiani saa käyttää opinnäytetyön tutkimusta varten.

- Kyllä
- Ei

[Seuraava](#)

50% Valmis

2. Oletko tällä hetkellä tai oletko ollut asunnoton?

Suomessa asunnottomiksi määritellään henkilöt, joilla ei ole omaa asuntoa (vuokra- tai omistusasuntoa). Asunnottomiksi luetaan ulkona, porrashuoneissa, erilaisissa tilapäissuojissa, yömajoissa sekä laitoksissa asuvat (esim. ensisuoja, hoito- ja huoltokodit, sairaalat). Asunnottomiksi luetaan myös vapautuvat vangit, joilla ei ole asuntoa tiedossa sekä tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona majoittuvat henkilöt. (Lähde: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, 2024.)

- Olen tällä hetkellä asunnoton
- Olen ollut asunnoton
- En ole ollut asunnoton

3. Kuinka monta kertaa olet jäänyt asunnottomaksi?

- 1 kerran
- 2 kertaa
- 3 kertaa
- yli 4 kertaa. Kuinka monta kertaa?
- En ole jäänyt asunnottomaksi

**4. Oletko ollut asunnoton lastensuojelun jälkihuollon asiakkuutta ennen/aikana/jälkeen?
Voit valita useamman vaihtoehdon.**

- Ennen
- Aikana
- Jälkeen
- En ole ollut asunnoton

5. Mikäli olet tällä hetkellä tai olet ollut asunnoton, mitkä syyt mielestäsi vaikuttivat tai johtivat asunnottomuuteesi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Taloudelliset haasteet
- Vähäiset asumisen taidot
- Häätö
- Määräaikaisen vuokrasopimuksen päätyminen
- Parisuhteen päätyminen
- Läheisen henkilön menehtyminen
- Työsuhteen päätyminen
- Tuki- ja liikuntaelinsairaus
- Päihteiden käyttö
- Mielenterveyden haasteet
- Riittämätön tuen/palveluiden määrä
- Muu syy. Mikä/mitkä?
- En ole ollut asunnoton

6. Mistä ja mitä tukea ja palveluita sait ollessasi asunnoton?

500 merkkiä jäljellä

7. Mitä mieltä olet saamastasi tuesta ja palveluista koskien asunnottomuuttasi?

500 merkkiä jäljellä

8. Mitä ja millaista tukea toivoisit/tarvitsisit nyt, jotta asumisesi olisi turvattu?

500 merkkiä jäljellä

9. Mitä mieltä olet lastensuojelun jälkihuollon kautta saamastasi tuesta ja palveluista?

500 merkkiä jäljellä

10. Mitä haluaisit sanoa ammattilaisille/työntekijöille, joilta olet saanut apua ja tukea? Voisivatko he toimia paremmin tai toisin, jos niin miten?

500 merkkiä jäljellä

Edellinen

Lähetä

100% Valmis